

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Δ Ε Κ Α Π Ε Ν Θ Η Μ Ε Ρ Ο Ν Π Ε Ρ Ι Ο Δ Ι Κ Ο Ν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΗ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1979 | ΑΡΙΘ. 22

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Α'. ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ *

Σ χ ό λ ι α

XVIII. 1. «π ε ρ ί ψ η μ α». Ἐν κεφ. VIII, 1 ἀνεπτύξαμεν διεξοδικῶς τὴν σημασίαν τοῦ ὅρου καὶ τὴν ἔννοιαν, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ὁ Ἱγν. χρησιμοποιοεῖ τὴν λ. — «σ κ ά ν δ α λ ο ν»: Ἀαμβάνεται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν τοῦ Παύλου ἐν Α' Κορ. 1,23 ἐ. καὶ 18. Πρβλ. καὶ Γαλ. 5,11. Τὸν ὅρον τοῦτον ἀναπτύσσει διεξοδικῶς ὁ Stählin, ἐν Kittel - Friedrich, Theol. Wörterbuch zum Neuen Testament VII, 338 - 358. — Ὁ Μέγας Βασίλειος εἰς Λόγον ἀποδιδόμενον εἰς αὐτὸν «Περὶ θαπτίσματος» (μὴ γνήσιον), ἐν εἶδει ἐρωταποκρίσεων, φέρεται ἀποκρινόμενος εἰς τὴν Ι' ἐρώτησιν ὀρίζων τὸ σκάνδαλον ὡς ἐξῆς: «Σκάνδαλον μὲν οὖν ἔστιν, ὡς ἐγὼ λογιζομαι ἐκ τῶν γεγραμμένων ὁδηγούμενος, πᾶν τὸ ἥτοι εἰς ἀποστασίαν τινα τῆς κατ' εὐσέβειαν ἀληθείας ἄγον, ἢ πρόσκλησιν τῆς πλάνης ἐμποιοῦν, ἢ οἰκοδομοῦν εἰς ἀσέβειαν, ἢ καθόλου, πᾶν τὸ κωλύον τῇ ἐντολῇ τοῦ Θεοῦ ὑπακούειν μέχρι καὶ αὐτοῦ τοῦ θανάτου» (M. 31,1617). Ὁ δὲ Ὁριγένης ἐν τῷ Κατὰ Κέλσου ἔργῳ του, λέγει: «τὸ τοῦ σκανδάλου ὄνομα... εἰώθαμεν λέγειν περὶ τῶν διαστρεφόντων ἀπὸ τῆς ὑγιοῦς διδασκαλίας τοὺς ἀπλουστέρους καὶ εὐεξαπατήτους» (M. 11,1285A). Καὶ ὁ Ἰσίδω-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 554 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21 τεύχους.

ρος ὁ Πηλουσιώτης ἀποφαίνεται: «Ὅταν οὖν τις ἐξ αὐτῶν σκαν-
δάλου αἴτιος γένηται... ἐκκόπτειν χρή τὸν τοιοῦτον» (Μ. 78,240,
ἐπιστ. Λεοντίῳ ἐπισκόπῳ). — Τὸ ἐν συνεχείᾳ χωρίον «ποῦ συζη-
τητῆς... συνετῶν» εἶναι εἰληγμένον ἐκ τῆς Α' Κορ. 1,20. Πρὸλ.
Ρωμ. 3,27 καὶ Α' Κορ. 1,19.

2. Ὁ σταυρός, δι' οὗ ἐκαθαρίσθημεν οἱ πιστεύοντες ἐκ τῆς
ἁμαρτίας, εἶναι διὰ τοὺς ἀπίστους «σκανδαλον», ἐνῶ δι' ἡμᾶς τοὺς
πιστοὺς χριστιανούς εἶναι σωτηρία καὶ ζωὴ αἰώνιος. Οὐδεὶς ἐπο-
μένως κατὰ κόσμον σοφὸς ἢ διαλεκτικὸς ἢ περιποιῶν καύχησιν εἰς
τοὺς πολλούς, ὥς δῆθεν συνετός, δύναται μὴ πιστεύων νὰ κατα-
νοήσῃ τὸ μέγα μυστήριον τῆς ἐνσαρκώσεως τοῦ Υἱοῦ καὶ Λόγου
τοῦ Θεοῦ! Ἐμμέσως λοιπὸν ὁ Ἰγν. καλεῖ τοὺς ἀπίστους νὰ πι-
στεύσουν εἰς τὸ μέγα τοῦτο μυστήριον. Διότι εἶναι γεγονός, θεοαπο-
κάλυψιν ἱστορικῶς, ὅτι «ὁ Θεὸς ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐκυφορρήθη
ὑπὸ Μαρίας κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ ἐκ σπέρματος μὲν Δαυὶδ, πνεύ-
ματος δὲ ἁγίου· ὃς ἐγεννήθη καὶ ἐδαπτίσθη, ἵνα τῷ πάθει τὸ ὕδωρ
καθαρίσῃ». — «ἐκυφορρήθη» ἐκ τοῦ ρήμ. «κυφορεῖν» = ἐγκυμο-
νεῖν, ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ Π.Δ. Ἐκκλησιαστῆς 11,5 καὶ ἐν Α' Κλήμ.
Ρώμ. 20,4: «γῆ κυφοροῦσα κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ τοῖς ἰδίοις και-
ροῖς...». Ὁ Φίλων χρησιμοποιεῖ τὴν λ. καὶ ἐν μεταφορικῇ ἐννοίᾳ:
Π.χ. ἐν ἐκδ. L. C o h n - P. W e n d l a n d, I, 244,3 «δι' ἧς (δηλ.
δυνάμεως) κυφορεῖ καὶ ὠδίνει καὶ ἀποτίκτει πολλά διάνοια». I,
287,5 «(ὁ νοῦς) κυφορεῖ τε καὶ ὠδίνει τὰ νοήματα». II, 85,20
«κυφορεῖ καὶ ὠδίνει καλὰς πράξεις» καὶ πολλάκις ἀλλαχοῦ. —
«κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ»: Ὅρα καὶ κεφ. 1.10 πρὸς Ἐφεσ. τοῦ Παύ-
λου: «εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν καρῶν», 3,2 «τὴν οἰκο-
νομίαν τῆς χάριτος», Κολ. 1,25 καὶ Ἐφ. 3,9 «τίς ἡ οἰκονομία τοῦ
μυστηρίου». — Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας πολυσήμως χρησιμο-
ποιοῦν τὸν ὅρον. Χωρὶς ἀναφερόμενα εἰς τὴν «οἰκονομίαν» τῆς
ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, ἔστωσαν τὰ ἑξῆς: Μεγ. Ἀθαν. (Μ.
25,461Α) «μετὰ τὴν μεγίστην ἐκείνην... οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου,
τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ παρουσίας». Ἐπιφ. Κατὰ αἵρ. (Μ. 42,736Α).
Ἰουστ. Διάλ. (Μ. 6,753Β) «ἐξ ὧν ἔμελλεν ἔσεσθαι, κατὰ τὴν οἰ-

κονομίαν τὴν διὰ τῆς παρθένου Μαρίας, ὁ Χριστός». "Απειρα εἶναι τὰ πατερικά χωρία περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς πολλαπλῆς σημασίας τοῦ ὅρου. "Ορα σχετικῶς ἐν G. W. H. Lampe, D. D., A Patri-
stic Greek Lexikon 940/3. — Ἀξιοπαρατήρητον ἐν τῷ σπου-
δαισιώτῳ τούτῳ χωρίῳ τοῦ Ἰγνατίου εἶναι, ὅτι οὗτος οὐδαμοῦ ἀνα-
φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωσήφ, ἀλλὰ μόνον τὸ τῆς Μαρίας (ὥς ἐν Ἐφ.
7, 2 καὶ 19, 1 καὶ Τραλλ. 9, 1) καὶ δὴ καὶ ἐκ τοῦ γένους Δαυὶδ
καταγομένης. Μαρτυρίας περὶ τούτου ἔχομεν ἐκ τοῦ Πρωτευαγγ.
τοῦ Ἰακ. 10. 1. Ἰουστ., Διάλ. 43. 45. 100. 101. 120. Τατιαν.,
Διατεσσάρων, Εἰρηγ. III, 21, 5. 9, 2. 16, 2. Τερτυλλ. Κατὰ
Μάρκ. III, 17. 20, IV, 1 κ.ά. — «τὸ π ά θ ο ς»: Ὁ Ἰγν. πάν-
τοτε ἀναφέρεται εἰς τὸ «πάθος» τοῦ Κυρίου. Π.χ. Ἐφ. 20, 1. Μαγν.
5, 2. 11. Τραλλ. 11, 2. Ρωμ. 6, 3. Φιλαδ. 3, 2. 9, 2. Σμυρν.
1, 2. 5, 3. 7, 2. 12, 2. — «ὁς (Χριστός) ἐγεννήθη καὶ ἐδαπτίσθη,
ἵνα τῷ πάθει τὸ ὕδωρ καθάρισις». Τὴν ἰδίαν ἐρμηνείαν, τοῦ καθα-
ρισμοῦ τοῦ ὕδατος διὰ τοῦ πάθους τοῦ Κυρίου, δίδει καὶ ὁ Κλήμ.
Ἀλεξ., Παιδαγ. I, 6, 25. Ἐκλογ. προφητ. 7, 1: «καὶ διὰ τοῦτο
ὁ Σωτὴρ ἐδαπτίστατο..., ἵνα τοῖς ἀναγεννωμένοις τὸ πᾶν ὕδωρ ἀγιά-
σῃ». Πβλ. Τερτυλλ., Περὶ βαπτ. 4. 8. 9. Μεθοδ. Ὀλύμπου, Συμπόσ.
VIII, 9. Κυρίλλ. Ἱεροσ., Κατήχ. III, 11: «ἡγίασε τὸ δάπτισμα
ὁ Ἰησοῦς βαπτισθεὶς αὐτός».

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμ. Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς
ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία»
καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν
τῆς ἀποστολῆς.

Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγ. Βασιλείου

ΠΟΛΥΚΑΡΠΑ ΑΝΘΟΛΟΓΗΜΑΤΑ
ΕΚ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΠΟ ΤΟΝ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΝ ΘΗΣΑΥΡΟΝ
ΤΩΝ ΟΜΙΛΙΩΝ ΤΟΥ
ΠΕΡΙ ΠΛΕΟΝΕΞΙΑΣ

1. Ὁ Μέγας Βασίλειος συνεχίζων τὴν περὶ «πλεονεξίας» ὁμιλίαν του, καὶ ἀναλύων τὸν ψυχικὸν κόσμον τοῦ «πλεονέκτου» καὶ περιγράφων τὰς ἀγωνιώδεις προσπάθειάς πού καταβάλλει οὗτος πρὸς ἀπόκτησιν περισσοτέρου συνεχῶς πλούτου, ἐπάγεται: Ποίαν μηχανὴν δὲν κινεῖ ὁ π λ ε ο ν έ κ τ η ς διὰ τὸν χρυσόν! Τὸ σιτάρι γίνεται δι' αὐτὸν χρυσός, τὸ κρασί μεταπήγνυται σὲ χρυσάφι, τὸ μαλλὶ ἀποχρυσοῦται. Κάθε ἐμπορία καὶ κάθε ἐπινόησις χρυσάφι τοῦ προσφέρει. Τὸ ἴδιο τὸ χρυσάφι χρυσὸν γεννᾷ καὶ πολυπλασιάζεται μὲ τὰ δάνεια καὶ κόρος δὲν ὑπάρχει καὶ τέλος τῆς ἐπιθυμίας διὰ τὸν χρυσὸν δὲν εὐρίσκεται. Εἰς τὰ παιδιὰ δίδομεν πολλάκις πολὺ περισσότερα ἀπὸ ἐκεῖνα πού ἐπιθυμοῦν, διὰ νὰ τοὺς γεννήσωμεν τὴν ἀποστροφὴν μὲ τὸν κορεσμόν. Εἰς τὸν «πλεονέκτην» ὅμως δὲν γίνεται αὐτό. Ὅσον περισσότερα ἀποκτᾷ, τόσον καὶ περισσότερα ἐπιθυμεῖ! Καὶ ἔτσι ἀποδεικνύεται ἄφρων, ἀσύνετος καὶ ἀνόητος ὁ «πλεονέκτης»!

2. Ὅσοι εὐποροὶ καὶ πλούσιοι πού διατηρεῖτε τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀγίαν του Ἐκκλησίαν, ἀκούσατε τοὺς συνετοὺς λόγους τοῦ οὐρανοβάμονος Μεγάλου Βασιλείου, ὁ ὁποῖος λέγει: Ὅπως, ὅσον μεγαλείτερος εἶναι ἓνας ποταμός, τόσον

ἀφρονωτέρας ἐκχύνει τῶν ρευμάτων τὰς ροὰς του διὰ ποικίλων φλεβῶν καὶ ἀναριθμῆτων ρυακίων εἰς τὴν γῆν καὶ τὴν κάμνει εὐφρορον καὶ πολύκαρπον· οὕτω πως καὶ οἱ πλούσιοι, ὅσον πλουσιώτεροι εἶναι, ἂν ἐκχύνουν τὸν πλοῦτόν των ὑπὲρ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ διὰ ποικίλων τρόπων καὶ ὁδῶν ἀφρίνουν νὰ ρέῃ ὁ πλοῦτός των ὑπὲρ τῶν πασχόντων, τόσον καὶ ἡ κοινωνικὴ εὐφορία αὐξάνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ πλούσιος ἡμπορεῖ νὰ αὐξήσῃ τὰ πλούτη του καὶ τὰ ὑλικά του ἀγαθά. Τὰ πηγάδια ὅσον τὰ ἀδειάζομεν ἀπὸ τὸ νερὸ ποὺ ἔχουν, τόσον ἀφρονώτερα εἰς ὕδατα γίνονται καὶ αὐξάνονται αἱ πηγαὶ των καὶ καθαρίζουν αἱ φλέβες ποὺ δίδουν καὶ χύνουν τὰ νερά των. "Αν δὲ ἐγκαταλειφθοῦν, τότε ἀποξηραίνονται καὶ παύουν νὰ γεμίζουν ἀπὸ νερά. "Ετσι καὶ ὁ πλοῦτος. "Αν μείνῃ στάσιμος, γίνεται ἄχρηστος. "Αν χρησιμοποιεῖται ὑπὲρ κοινωφελῶν ἔργων, τότε ἀποβαίνει πολύκαρπος καὶ ὠφέλιμος!

3. Ὁ ἄσεβης καὶ ἐγωπαθὴς «πλεονέκτης», ἴσως προβάλλῃ τὸ ἐρώτημα. Μὰ ποῖον ἀδικῶ, ἂν φυλάττω καὶ ἀσφαλιζῶ τὰ πλούτη ποὺ μοῦ ἀνήκουν; Ποῖα εἶναι τὰ ἰδικά σου πλούτη ποὺ σοῦ ἀνήκουν; Εἰπέ μας λοιπὸν ἀπὸ ποῦ τὰ ἐπῆρες καὶ ἀπὸ ποῦ τὰ εἰσήγαγες εἰς τὰ ταμεῖά σου καὶ ἀπὸ ποῦ τὰ ἐκαρπώθης; Τὰ κοινά, τὰ ὁποῖα ἐκαρπώθης, τὰ κάμνεις ἰδικά σου; Ἐὰν βεβαίως ἐκέρδιζεν ὁ καθεὶς τὰ ἀπαραίτητα διὰ τὸν βίον του, τὰ δὲ ἐπὶ πλέον τὰ ἐμοίραζεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην, κανεὶς τότε δὲν θὰ ἦτο πλούσιος, ἀλλὰ καὶ κανεὶς δὲν θὰ ὑπῆρχε πτωχός. Δὲν σκέπτεσαι, ὦ πλούσιε πλεονέκτη, ὅτι γυμνὸς ἐξῆλθες ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς σου; Δὲν σκέπτεσαι, ὅτι γυμνὸς καὶ πάλιν θὰ ἐπιστρέψῃς εἰς τὴν γῆν, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν προῆλθες; Μὰ ἀπὸ ποῦ ἔχεις τὰ παρόντα ἀγαθὰ σου; "Αν εἴπῃς ὅτι αὐτομάτως τὰ ἀπέκτησες, τότε εἶσαι ἄθεος, διότι ἀγνοεῖς τὸν πλάστην σου καὶ Ἐκείνον ποὺ σοῦ τὰ ἔδωκεν! Ἐὰν δὲ ὁμολογῇς ὅτι παρὰ τοῦ Θεοῦ τὰ ἔλαβες, τότε εἰπέ μας καὶ τὸν λόγον διὰ τὸν ὁποῖον τὰ ἔλαβες. Μήπως εἶναι ἄδικος ὁ Θεὸς καὶ ἀνίσως διαιρεῖ τὰ τοῦ βίου εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Διατὶ σὺ μὲν πλουτεῖς, ἐκεῖνος δὲ πένεται; "Η μήπως, ἵνα καὶ σὺ ἀπολαμβάνῃς τῆς χρηστότητος καὶ τῆς πιστῆς οἰκονομίας τὸν μι-

σθὸν καὶ ἐκεῖνος διὰ νὰ τιμηθῇ διὰ τοὺς μεγάλους ἄθλους τῆς ὑπομονῆς καὶ διὰ τὰς στερήσεις καὶ θλίψεις του; Σὺ δὲ ἀφου συνέκντρωσες τὰ πάντα εἰς τοὺς ἀπύθμενους λάγκους τῆς πλεονεξίας σου, νομίζεις ὅτι δὲν ἀδικεῖς κανένα, ἐνῶ τόσους πολλοὺς ἀποστερεῖς ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ σου; Ποῖος εἶναι ὁ «πλεονέκτης»; Ἐκεῖνος ποὺ δὲν ἱκανοποιεῖται μὲ τὴν αὐτάρκειαν. Ποῖος εἶναι ὁ στερεῶν τοὺς ἄλλους; Ἐκεῖνος ποὺ ἀφαιρεῖ ἀπὸ τὸν καθένα, καρπούμενος ἄνομα κέρδη. Καὶ σὺ λέγεις ὅτι δὲν εἶσαι «πλεονέκτης», οὔτε στερεῖς τοὺς ἄλλους τῶν ἀγαθῶν σου, τὰ ὁποῖα ὅμως ἐδέχθης παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἵνα ὡς καλὸς οἰκονόμος τὰ διαθέσῃς ὑπὲρ τῶν πολλῶν καὶ ὅμως τὰ κάμνεις ἰδικά σου; Καὶ ἐκεῖνος μὲν ποὺ κλέπτει καὶ ἀπογυμνώνει τὸν ἐνδεδυμένον ὀνομάζεται λωποδύτης. Ἐκεῖνος δὲ ποὺ δὲν ἐνδύει τὸν γυμνόν, ἐνῶ ἡμπορεῖ νὰ τὸ πρᾶξῃ, μήπως εἶναι ἄξιος καμμιᾶς ἄλλης ὀνομασίας; Τοῦ πεινῶντος εἶναι ὁ ἄρτος, τὸν ὁποῖον σὺ ὁ «πλεονέκτης» ἔχεις πλεονάζοντα. Τοῦ γυμνητεύοντος εἶναι τὸ ἱμάτιον, τὸ ὁποῖον σὺ φυλάττεεις εἰς τὰ ντουλάπια σου! Τοῦ ἔχοντος ἀνάγκην εἶναι τὸ ἀργύριον, τὸ ὁποῖον σὺ κατορύξας ἔχεις. Τόσους ἄρα ἀδικεῖς, ὅσους θὰ ἠδύνασο νὰ βοηθήσῃς!

4. Καλοὶ μὲν οἱ λόγοι, θὰ εἴπῃ ὁ πλεονέκτης, ἀλλὰ καλύτερος ὁ χρυσός. Συμβαίνει καὶ μὲ τὸν πλεονέκτην, ὅτι καὶ μὲ τοὺς ἀκολάστους, ὅταν τοὺς ὁμιλοῦν διὰ σωφροσύνην! Δύσκολον εἶναι ὁ «πλεονέκτης» νὰ αἰσθανθῇ τοὺς πόνους καὶ τοὺς στεναγμοὺς τῶν πτωχῶν! Καὶ ὅμως θὰ τύχῃ κάποτε νὰ μεταβῇ καὶ ὁ «πλεονέκτης» εἰς τὸν Ναόν, ἔστω καὶ πρὸς τὸ θεαθῆναι· καὶ θὰ τύχῃ νὰ ἀκούσῃ τοὺς λόγους τοῦ Χριστοῦ ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως: «Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου. Ἐπείνασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ ἐποτίσατέ με· γυμνὸς ἦμην καὶ περιεβάλετέ με!» Ὅμως φρίκη καὶ ἰδρὼς θὰ καταλάβῃ τὸν πλεονέκτην, ἂν ἀκούσῃ τὴν καταδίκην τοῦ ἄφρονος πλουσίου: «Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Ἐπείνασα γὰρ καὶ οὐκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με·

γυμνός ἤμην καὶ οὐ περιεβάλετέ με!» Ἐκεῖ δὲν κατακρίνεται μόνον ὁ ἄρπαξ καὶ λωποδύτης, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀκοινώνητος καὶ ἄσπλαχνος.

5. Διὰ τὸ μὴ νομισθῇ ὅτι ὁ Μέγας Βασίλειος ἀρνεῖται παντελῶς τὴν ἀξίαν τοῦ πλούτου καὶ ὅτι θεωρεῖ κατακριτέον πάντα πλούσιον, ἐπιλέγει. Κάμνε καλὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου σου, ὦ πλούσιε καὶ μὴ ἐξ ἐγωπαθείας ἐπισωρεύεις πλούτη καὶ πλούτη, τὰ ὅποια μίαν ἡμέραν θὰ τὰ ἀφήσῃς εἰς τοὺς κληρονόμους σου, οἱ ὅποιοι θὰ τὰ σκορπίσουν καὶ θὰ τὰ κατασπαταλήσουν. Ἄν εἶσαι φρόνιμος οἰκονόμος καὶ ἂν διατηρῇς τὴν εὐσέβειάν σου καὶ φοβῇσαι τὸν Θεόν, κάμνε καλὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου σου, σκορπίζων τὰ πλούτη σου εἰς ἔργα ἀγαθὰ, εἰς ἔργα ὑπὲρ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ εἰς ἔργα φιλανθρωπίας ὑπὲρ τῶν πασχόντων καὶ τῶν ἐχόντων ἀνάγκην περιθάλαφως. Μόνον ἔτσι ὁ πλοῦτος θὰ γίνῃ τὸ λύτρον τῆς σωτηρίας διὰ τὸν πλουτοῦντα, ὅστις θὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς καλὸς οἰκονόμος ποὺ ἔκαμε καλὴν χρῆσιν τοῦ πλούτου του καὶ ἐπομένως κατέστη ἄξιός νὰ ἀμειψθῇ μὲ τὰ αἰώνια ἀγαθὰ, τὰ μένοντα, τὰ μὴ φθειρόμενα καὶ μὴ κλεπτόμενα, μὲ τὴν χάριν Ἐκείνου, Ὅστις καλεῖ πάντας τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν σωτηρίαν, διὰ τὸ δοξάζεται εἰς τοὺς αἰῶνας!

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Ἀκαδημαϊκός

Ὁμ. Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Δι' ὅ,τι ἀφορᾷ εἰς τὸν «Ἐφημέριον» ἀπευθυντέον:

Πρὸς τὴν Διεύθυνσιν τοῦ περιοδικοῦ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ».

Ὁδὸς Ἰωάννου Γενναδίου 14, Ἀθῆναι (140).

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Ὁ Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος.

Ὁ Ἅγιος Ματθαῖος, οὗ τὴν μνήμην τιμῶμεν τὴν 16ην τοῦ μηνός, ἦτο, πρὶν κληθῆν ὑπὸ τοῦ Κυρίου εἰς τὸ ἀποστολικὸν ἀξίωμα, τελώνης, εἰσπρακτικῶς δηλαδὴ τοῦ ἐπιβαλλομένου ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτητῶν εἰς τοὺς Ἰουδαίους τόπου. Ὑπηρέτης πρῶτον τοῦ Μαμωνᾶ, ἀνεδείχθη εἰτα διάκονος τοῦ Ἰησοῦ. Ἄνθρωπος ἀρχικῶς τοῦ χρήματος, κατέστη ἀκολούθως ταμίης τῆς θείας Χάριτος.

Εἰργάσθη διὰ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς θείας βασιλείας ἀποστολικῶς, διαδραμὼν μέγα μέρος τῆς τότε οἰκουμένης. Ἀλλ' ἂν ἡ προσφορά του ἐκείνῃ ἔσχε χρονικὸν τέρας μετὰ τὸν ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Παραδόσεως ἀναφερόμενον μαρτυρικὸν του θάνατον, μία ἄλλη προσφορά του εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἐξακολουνθεῖ καὶ θὰ ἐξακολουθῇ ἕως τῆς συντελείας τῶν αἰώνων: εἶναι τὸ ὑπ' αὐτοῦ γραφὲν εἰς τὴν ἀσραμαϊκὴν καὶ εἰτα μεταγλωττισθὲν, μετὰ τὴν ἐλληνικὴν, εἰς πλείστας γλώσσας τοῦ κόσμου Εὐαγγέλιον.

Δι' αὐτοῦ, ὁ Ἀπόστολος Ματθαῖος, ἐκ τοῦ θησαυροῦ τῆς προσωπικῆς του μνήμης καὶ ἐκείνης τῆς ἀρχαϊκῆς Ἐκκλησίας, πλουτίζει τὰς ψυχὰς διὰ μέσου ὅλων τῶν ἐποχῶν μετὰ τὸ φῶς τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας. Ἀπλούστατον εἰς τὴν φράσιν, τὸ θεόπνευστον τοῦτο κείμενον εἶναι εἰς τὸν λαὸν τοῦ Κυρίου τὸ πλέον οἰκεῖον ἐξ ὅλων τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης. Διὸ καὶ, ἐν αἷῃ πράξει, τὸ ψυχωφελέστερον.

«Ὡσπερ κύων... ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἔμετον».

Τὸ ποιμαντικὸν ἔργον εἶναι διπλοῦν: ἀφρηνιστικὸν καὶ ἐποικοδομητικόν. Ἔχει δηλαδὴ σκοπὸν, ἀφ' ἑνὸς νὰ ἐγείρῃ ψυχὰς ἐκ τοῦ θανασίμου ληθάργου τῆς ἁμαρτίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ στη-

οίξη ὅσας ἔχουν ἀναγεννηθῇ ἐν Χριστῷ. Εἰς τὰς ἡμέρας μας, τὸ ἔργον τοῦτο εἶναι καὶ ἑξοχὴν ἐπίμοχθον καὶ ἐναγώνιον, διότι αἱ ἀντίθετοι ἰδέαι γνωρίζουν μεγάλην διάδοσιν, ἐπηρεάζουσαι πολλούς. Διὰ τὰ τοὺς ἀφυπνίσθη, λοιπόν, ἡ Ἐκκλησία δεῖται ὅλως ἰσχυροῦ καὶ ἐλκυστικοῦ κηρύγματος, παραλλήλως δὲ ἐκτύπως ὑποδειγματικῆς ζωῆς τῶν λειτουργῶν καὶ διδασκάλων της.

Ἀλλ' ἄν, διὰ τὰ ἐγείρῃ τοὺς καθεύδοντας (πρόβλ. Ἐφεσ. ε' 14), πρέπει ἡ φωνή της νὰ ἔχῃ ποιότητα καὶ τόνον ἐξαιρέτους, πόσα δὲν ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν διατήρησιν τῶν κεκτημένων, ἥτοι τὴν φύλαξιν τῶν προβάτων τῆς λογικῆς μάνδρας ἐναντι τῶν παραπλανητικῶν, δίκην ἄσματος Σειρήνων, κλήσεων τοῦ Κακοῦ! Τὸ δεύτερον λοιπὸν σκέλος τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου εἶναι δυσχερέστερον τοῦ πρώτου. Συνυποθέτει τακτικὸν φωτισμὸν, προσηρμοσμένον δὲ εἰς τὰς συνθήκας τοῦ παρόντος, ὥστε ν' ἀποφεύγῃται ὁ επικρεμάμενος κίνδυνος.

Οὕτω καὶ μόνον θ' ἀντιμετωπίζῃ ἡ Ἐκκλησία μὲ αἰσιόδοξον βεβαιότητα τὸ ἐνδεχόμενον τῆς ἀποτροπιαστικῆς εἰκόνης, ἣν χρησιμοποιεῖ ὁ Σοφὸς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διὰ τὰ παρασίτησιν τὴν ἐπιστροφὴν τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν Χάριν τῆς ἀγιότητος εἰς τὴν βδελυγμὴν τῆς ἁμαρτίας: «Ὡσερ κύων διὰν ἐπέλθῃ ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἔμετον καὶ μισητὸς (δηλ. σιχαμερὸς) γένηται, οὕτως ἄρρων τῇ ἑαυτοῦ κακίᾳ (δηλ. μὲ τὴν ἰδικήν του κακίαν ἐκλογὴν) ἐπιστρέψας ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ ἁμαρτίαν» (Παροιμ. κοί' 11).

Πρῶτος καὶ ἐπὶ τὸ ἔργον.

Ἐν τῶν τροπαρίων τῆς Ἀσματικῆς Ἀκολουθίας του (Ἐσπερινός, δοξαστικὸν Ἀνατολίου) λέγει εἰς τὸν Ἀπόστολον Ἀνδρέαν, ἐορταζόμενον τὴν τελευταίαν ἡμέραν τοῦ τρέχοντος μηνός: «Τὴν τῶν ἰχθύων ἄγρην καταλιπὼν, Ἀπόστολε, ἀνθρώπους σαγηνεύεις καλάμῳ τοῦ κηρύγματος, χαλῶν ὥσερ ἄγγιστρον τῆς εὐσεβείας τὸ δέλεον καὶ ἀνάγων ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς πλάνης τὰ

ἔθνη ἅπαντων (Ἄφ' οὗ ἐγκατέλειπες τὸ πνεῦμα σὴ λίμνη τῆς Τιβεριάδος, Ἀπόστολε, ἀνθρώπους πλέον καὶ ὄχι ψάρια ἀλιεύεις μὲ τὸ καλάμι τοῦ κηρύγματος, κατεβάζοντας σὰ νερὰ ἀγγισιορμένο τὸ δόλωμα τῆς ἀληθινῆς πίστεως καὶ φέροντας ἐπάνω ὅλα τὰ ἔθνη ποὺ βροίσκονται σὺ θυτὸ τῆς πλάνης).

Μέγα ὑπῆρξεν ὁτιως τὸ ἀποστολικὸν ἔργον τοῦ Ἀνδρέου, κηρύξαντος τὸν Χριστὸν ἕως εἰς τὰ βάθη τῆς κατοπινῆς Ρωσίας καὶ ἐπιστέφαντος τὸν θίον, ὡς γνωστόν, ἐν Πάτραις, ὧν καὶ πολιούχος εἶναι. Ἀλλὰ καὶ ἄλλην χάριν ἔχει ὁ Ἀνδρέας. Ἐκλήθη Πρωτόκλητος ὡς πρῶτος κληθεὶς, μετὰ τὸν Μαθητῶν, ὑπὸ τοῦ Κυρίου. Ἦρξατο δέ, δυνατὸν εἰπεῖν, καὶ πρῶτος τοῦ ἀποστολικοῦ ἔργου του, ὁδηγήσας, ὀλίγον κατόπι, τὸν ἀδελφόν του Πέτρον εἰς τὸν Κύριον. «Εὐρίσκει οὗτος», γράφει ὁ Εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης (α' 42-43), «πρῶτος τὸν ἀδελφόν τὸν ἴδιον Σίμωνα καὶ λέγει αὐτῷ· εὐρήκαμεν τὸν Μεσσίαν· ὃ ἔστι μεθερμηνεύμενον Χριστός· καὶ ἤγαγεν αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. Ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς εἶπε· σὺ εἶ Σίμων ὁ υἱὸς Ἰωνᾶ, σὺ κληθήσῃ Κηφᾶς, ὃ ἐρμηνεύεται Πέτρος».

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Λόγῳ μεγάλης ἐλλείψεως χάρτου, εἴμεθα ἡναγκασμένοι, ὅπως παύσωμεν χορηγοῦντες παντὸς εἶδους ἀνάτυπα ἐκ τῶν δημοσιευομένων ἐν τοῖς Ἐκκλησιαστικοῖς Περιδοικοῖς ὁρθῶν, πλὴν τῶν ἐν τῇ «ΘΕΟΛΟΓΙΑ» δημοσιευομένων ἐπιστημονικῶν μελετῶν, εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῶν ὁποίων θὰ δίδωμεν ἑκατὸν (100) καὶ μόνον ἀνάτυπα. Συγχρόνως εἴμεθα ἡναγκασμένοι, ὅπως περιορίσωμεν μέχρι τοῦ κατωτάτου δυνατοῦ ὁρίου τὰς σελίδας τῶν Περιδοικῶν μας.

Ἐκ τῆς Διευθύνσεως

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΚΑΙ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Α'

Ἡ διαπραγμάτευση τοῦ θέματος τῶν σχέσεων παιδείας καὶ ἐλευθερίας βρίσκεται στὸ ἐπίκεντρο τῶν σημερινῶν πνευματικῶν ζυμώσεων καὶ ἔχει οὐσιώδη σχέση πρὸς τὸ τόσον συζητούμενο τελευταῖα ζήτημα τοῦ προσανατολισμοῦ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας. Ἡ παροῦσα ἐξέταση τῶν συναρτήσεων παιδείας καὶ ἐλευθερίας θὰ ἔχη φαινομενολογικὸν χαρακτήρα. Τοῦτο θεβαίως δὲν στερεῖται καὶ πρακτικοῦ ἀντικρύσματος, ἐφ' ὅσον οἱ φαινομενολογικὲς ἐπισημάνσεις καὶ ὑπομνήσεις εἶναι δυνατὸ νὰ ὀδηγήσουν σὲ περισυλλογή, αὐτοκριτικὴ καὶ ἀναζωπύρωση τῆς ἰδεολογικῆς μας αὐτοσυνειδησίας.

Μιλώντας γιὰ παιδεία, ἐννοοῦμε ἅφ' ἑνὸς τὸ εὐρὺ φάσμα τῶν ποικίλων οἰκογενειακῶν, κοινωνικῶν καὶ πολιτιστικῶν παραγόντων, οἱ ὅποιοι πρωτογενῶς ἢ δευτερογενῶς δημιουργοῦν ἢ ἀπλῶς πραγματοποιεῖν τὸ καθ' ὅλου μορφωτικὸ ἔργον, καὶ ἅφ' ἑτέρου εἰδικώτερα τίς μορφές τῆς θεσμοθετημένης ἐκπαιδεύσεως, πὺν ἀλληλοπεριχωροῦνται μὲ τὴν ὅλην παιδείαν. Ἡ ὅλη λοιπὸν παιδεία καὶ ἡ ὅλη ἐκπαίδευση, σύμφωνα πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσα σήμερα κοινὴ συνείδηση, πρέπει νὰ ὀδηγοῦν στὴ θεωρητικὴ διασάφηση καὶ προβολὴ τῆς ἐννοίας τῆς ἀληθινῆς ἐλευθερίας, δίνοντας οἱ ἴδιες τὸ παράδειγμα τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ πραγματώσεως αὐτῆς.

Ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι ἀποκρυσταλλωμένο, στατικὸ ψυχικὸ στοιχεῖον ἢ φαινόμενο, τὸ ὅποῖον εἶναι προσιτὸ ὥς ἀντικείμενον σὲ μιὰ ἀκριβῆ διανοητικὴ σύλληψη ἢ ἀποτίμηση, ἀλλὰ εἶναι συνεχῆς καὶ διαρκῶς ἀνανεουμένη προσπάθεια, βιωματικὴ πραγματικότης, πὺν πάντοτε παρουσιάζει νέες ἀναλαμπές, πὺν ποτὲ δὲν εἶναι ἄφιξη στὸ τέρας, μὰ πάντοτε βρίσκεται στὸ γίγνεσθαι καὶ διαμορφοῦσθαι. Ἡ δυναμικὴ αὐτὴ κατάκτηση γίνεται μέσα σὲ ὅλον ἐν καὶ περισσό-

τερο διευρυνομένους καὶ ἐπάλληλα ταξιθετημένους ὁμοκέντρους κύκλους. Οἱ κύκλοι αὐτοί, πού ὑπερβαίνονται συνεχῶς, ἀποτελοῦν ἀκριβῶς τοὺς ἀναβαθμούς, τὰ σκαλοπάτια τῆς κλίμακος τῶν διαφόρων μορφῶν τῆς ἐλευθερίας, πού ἕνα-ἕνα πρέπει νὰ ἀνέλθῃ ὁ χειραγωγούμενος ὑπὸ τῆς παιδείας, κατευθυνόμενος πρὸς τὴν ἀληθινὴν ὠρίμαση διὰ τῆς προοιούσης καὶ προοδευτικῆς προσπελάσεως πρὸς τὴν αὐτοτέλεια, τὴν ἀνεξαρτητοποίηση, τὴν αὐτοανάπτυξη καὶ τὴν συνεχῇ αὐθυπέρβαση.

Ἡ αὐτενέργεια τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως, ἐὰν ἤδη ἐκδηλώνεται στὴν γνωστικὴ ἐνέργεια, κατὰ τὴν ὁποία τὸ πνεῦμα δὲν δέχεται παθητικὰ τίς ἐπ' αὐτοῦ ἐπιδράσεις τῶν ἀντικειμένων, ἀλλὰ τίς διαμορφώνει, τίς ρετουσάρει μὲ τὰ ἐποπτειακὰ καλούπια τῆς λειτουργίας τῶν αἰσθήσεων καὶ μὲ τίς ἔμφυτες κατηγορίες τῆς διανοίας, γίνεται πολὺ περισσότερο αἰσθητὴ στὶς διάφορες μορφές τῆς ἐλευθερίας τῆς πράξεως ἢ τῆς ἐνεργείας, οἱ ὁποῖες τόσον πολὺ προβάλλονται σήμερα (ὡς ἐλευθερία τοῦ λόγου, τοῦ τίπου, τοῦ συνέρχεσθαι, τοῦ συνεταιρίζεσθαι κ.λπ.).

Ἡ καθ' ὅλου συσπείρωση τῶν πνευματικῶν μας δυνάμεων πρὸς ἐκτίναξη καὶ ἐκδίπλωσή τους πέρα τῶν φυσικῶν καὶ ζωϊκῶν σκοπῶν ἢ φραγμῶν καὶ πρὸς πνευματικὴ πολιτιστικὴ δημιουργία συντελεῖται μόνον διὰ περισυλλογῆς καὶ αὐτοσυγκεντρώσεως τοῦ πνεύματος μέσα στὸ ἱερὸ ἄδυτο τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου τῆς ἐλευθερίας.

Ἐπειτα ἡ παιδεία πρέπει νὰ καθιστᾷ αὐτονόητο, ὅτι ἡ ἐλευθερία εἶναι τὸ στίγμα δύο συντεταγμένων. Τὴν ἐνδότερη ὑφὴ αὐτῆς δὲν συνιστᾷ τόσον ἀρνητικὰ ἡ ἐλευθερία ἀπὸ κάτι, δηλαδὴ ἡ ἐξωτερικὴ ἐλευθερία τῆς πράξεως καὶ ἐνεργείας, πού γίνεται χωρὶς δέσμευση, ἐξάρτηση, προσδιορισμὸ καὶ καταναγκασμὸ, ὅσον κυρίως καὶ πρὸ πάντων θετικὰ ἡ ἐλευθερία πρὸς κάτι, δηλαδὴ ἡ ἐλευθερία τῆς αὐθορμήτου αὐτοδεσμεύσεως πρὸς τολμηρὰς ἐξορμήσεις, οἱ ὁποῖες διασποῦν τὰ ὁποιαδήποτε ντετερμινιστικὰ πλαίσια καὶ ἀνταποκρίνονται στὰ δεοντολογικὰ αἰτήματα τῶν διαφόρων ἀξιῶν.

Βέβαια ἡ ἐλεύθερη δράση τοῦ ἀνθρώπου φαίνεται ἐγκλωβισμένη μέσα στὸ ὅλο τῶν ψυχοσωματικῶν καὶ κοινωνικῶν μηχανι-

σμῶν, οἱ ὅποιοι εἶναι δυνατόν συχνὰ νὰ ἐπηρεάσουν καὶ προσδιορίσουν τὴν βούληση κατὰ τρόπον ἀποφασιστικό. Παρὰ ταῦτα ὡς κίνητρα καὶ ἐλατήρια τῆς ἐλευθέρας ἐνεργείας δὲν θεωροῦμε τοὺς μηχανισμοὺς τούτους, ἀλλὰ μόνον τὶς ἀξίες. Γιὰ νὰ χρησιμοποιήσωμε μιὰ παρομοίωση, ὅταν μιᾶμε γιὰ τὰ αἷτια καὶ τὰ ἐλατήρια ἑνὸς ἀεροπορικοῦ ταξιδιοῦ πρὸς τὸν βόρειο πόλο, ἔχομε ὑπ' ὄψη ὄχι τὴν ποιότητα καὶ κατάστασι τῶν μηχανῶν τοῦ ἀεροπλάνου ἢ τὰ ρεύματα τοῦ ἀέρα καὶ τὶς μετεωρολογικὰς συνθῆκες, πού ἀναμφίβολα ἐπηρεάζουν τὸ ταξίδι ἢ καὶ μποροῦν ἀκόμη νὰ τὸ ματαιώσουν, ἀλλὰ μόνον ὅ,τι θὰ δικαιολογοῦσε τὴν περιπέτεια τοῦ ταξιδιοῦ αὐτοῦ (λ.χ. τὴν ἔλξη ἀπ' τὰ θέλητρα τοῦ πολικοῦ τοπίου, τὴν ἐπιθυμία τῆς ἐπιστημονικῆς διερευνήσεως αὐτοῦ, τὴν ἀναζήτησι γυναικῶν). Κατὰ παρόμοιον τρόπο τὰ κύρια κίνητρα καὶ ἐλατήρια τῆς ἐλευθέρας βουλευτικῆς ἐνεργείας εἶναι ὄχι οἱ ἐπ' αὐτῆς τυχόν προσδιοριστικὰς ψυχολογικὰς ἢ κοινωνικὰς ἐπιδράσεις, ἀλλ' οἱ ἀξίες τῶν ὑλικῶν ἢ πνευματικῶν ἀντικειμένων, πρὸς τὰ ὅποια κατευθύνεται ἡ βούλησις. Γιὰ νὰ στραφῇ ἡ ἐλευθέρα ἐνέργειά μας πρὸς κάτι, πρέπει αὐτὸ τὸ κάτι ὀρθὰ ἢ ἐσφαλμένα νὰ παρουσιασθῇ σ' ἐμᾶς ὡς φροεὺς ἀξίας, δηλαδὴ ὡς «ἀγαθόν», ὡς κάτι, πού εἶναι ἀρεστό, ἐφετὸ καὶ ἐπιθυμητό, ὡς κάτι, τοῦ ὁποίου θεωροῦμε τὸ εἶναι προτιμότερο ἀπ' τὸ μὴ εἶναι. Ἡ ἐλευθερία λοιπὸν σὲ τελευταία ἀνάλυσις εἶναι ἀξιολογικὴ ἐκλογή.

Βέβαια ἡ ἐλευθερία, πού κατευθύνεται πάντοτε πρὸς κάτι ἐφετὸ ἢ ἀποκρούει τὴν ἀταξία, εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ κινήθῃ μέσα σ' ἓνα continuum ὁρατῶν καὶ ἀοράτων συνειρημῶν καὶ διασυνδέσεων, μέσα στὸ πολύπλοκο πλέγμα τῶν ἐρεθισμῶν, πού προέρχονται ἐκ τῶν ψυχολογικῶν ροπῶν καὶ ἐνστικτωδῶν παρορμήσεων, ἐκ τῶν κληρονομικῶν καταβολῶν καὶ τῶν ἐπικτήτων ἑξέων, ἐκ τοῦ οἰκονομικοκοινωνικοῦ συστήματος, ἐκ τῆς χρησιμοθηρικῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας, ἐκ τῶν ὑπαγορεύσεων τῆς μόδας, ἐκ τῆς ὑπερπροσφορᾶς τῶν διαφημίσεων καὶ τῆς προπαγάνδας, ἐκ τοῦ καθ' ὅλου ἀντικειμενικοῦ πνεύματος.

Ἀκριβῶς ἡ παιδεία θὰ ἔπρεπε νὰ ὑποδεικνύη, ὅτι στὸ σημεῖο, πού ὁ καταπιεστικὸς δυναμισμὸς τοῦ πολυπλόκου αὐτοῦ μηχανισμοῦ φθάνει στὸ κατακόρυφο, ἡ θέλησις εἶναι δυνατόν καὶ πρέπει νὰ δια-

τηρῇ τὴν ἐτοιμότητα, γὰρ νὰ ἐκτινάσσεται ὡς ἀποδεσμευθὲν ἐλατήριο, νὰ ὑπερνικᾷ τὴν φυσικὴ αἰτιώδη νομοτέλεια διὰ τοῦ ἀξιολογικοῦ τελολογικοῦ προσδιορισμοῦ τῆς ἐλευθερίας, νὰ καθίσταται ἱκανὴ νὰ ρυθμίξῃ μὲ ὑπεύθυνη αὐτενέργεια τὴν κίνηση τῶν ἀξιολογικῶν κινήτρων, τὰ ὁποῖα ἀλληλοδιασταυρώνονται καὶ τυχὸν ἀλληλοσυγκρούονται, ἀνάπτοντας σ' αὐτὰ ἄλλοτε τὸ πράσινο φῶς καὶ ἄλλοτε τὸ κόκκινο, δεικνύοντας σ' αὐτὰ τὴν προτιμητέα κατεύθυνση, ἀντιτάσσοντας τὸ «ὄχι» στίς κατώτερες ποιοτικὰ ἀξιολογικὰς παρορμήσεις, ἀποτρέποντας τὴν πνευματικὴν ὑποδούλωση καὶ παρορμώντας πρὸς τὴν ἠθικὴ ἐνέργεια, δηλαδὴ πρὸς τὴν ἐκάστοτε προτίμηση τῆς ἀνωτέρας ἀξίας ἔναντι τῆς κατωτέρας.

Οἱ ἀξίες, ποὺ προβάλλονται ὑπὸ τῆς παιδείας, ἐνεργοῦν ἐπὶ τῆς βουλήσεως ὄχι ὡς δυνάμεις ἐξαναγκασμοῦ, ἀλλ' ὡς δείκτες τῶν σκοπῶν. Ἡ κανονιστικὴ ὑπὸ τῶν ἀξιῶν ὑπόδειξη τῆς κατευθύνσεως δὲν ἀποκλείει τὴν ἐλευθερίαν. Ἡ γραμμὴ πλεύσεως ἐνὸς πλοίου δὲν καθορίζεται ἀναγκαστικὰ ὑπὸ τῶν ἀστέρων ἢ τῆς πυξίδος, ποὺ ἀπλῶς ὑποβοηθοῦν τὸν πλοίαρχο νὰ βρῇ καὶ ἐκλέξῃ οἰκαιοθελῶς τὴν κατεύθυνση τοῦ πλοῦ. Οἱ ἀξίες δὲν προσδιορίζουν τὴν προσωπικότητα, ἀλλ' ἡ ἐλευθέρᾳ προσωπικότης, δεχομένη τὰ δεοντολογικὰ αἰτήματα, ποὺ προβάλλονται ὑπὸ τῶν ἀξιῶν, προσδιορίζει τὸν ἑαυτὸν της. Ἡ πραγμάτωση τῶν ἀξιῶν σημαίνει αὐτοπραγμάτωση καὶ αὐτοδιαμόρφωση τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον αὐτὲς ἔχουν συστοιχία καὶ ἀνταποκρίνονται σὲ ἔμφυτες ἀξιολογικὰς προδιαθέσεις, τάσεις καὶ ροπές. Ἐπομένως ἡ ἐλευθερία δὲν εἶναι αὐτοσκοπός, οὔτε τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο τοῦ ἐσχάτου καὶ ὑπάτου σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως. Ἡ ἐλευθερία ὑπάρχει πρὸς χάριν τῶν ἀξιῶν. Οἱ ἀξίες εἶναι τόσον τὸ ποιητικόν, ὅσον καὶ τὸ τελικὸ αἶτιον τῆς ἐλευθερίας. Ἄρα ὁ ὕπατος καὶ ἔσχατος αὐτὸς σκοπὸς εἶναι συγχρόνως οἱ ἀξίες καὶ ἡ ἐλευθερία ὡς δύο ἐστίες μιᾶς ἐλλείψεως, οἱ μὲν ἀξίες ὡς περιεχόμενον, ἡ δὲ ἐλευθερία ὡς εἶδος ἢ μορφή. Ἐλευθερία καὶ ἀξίες εἶναι ἔννοιες σχετικαί. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ ἡ μιὰ χωρὶς τὴν ἄλλη.

(Συνεχίζεται)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Α. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Ἀντιπρύτανης τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΙ ΔΙΑΛΟΓΟΙ

Η ΦΟΝΙΣΣΑ ΜΗΤΕΡΑ

Στὸ Μπρουκλιν τῆς Ἀμερικῆς ἔχει τὴν ἔδρα τῆς μιᾶ μετο-
χικῆ Ἑταιρίᾳ, ποὺ ἰσχυρίζεται πὼς ἀποκατέστησε, μὲ τοὺς ὁπα-
δοὺς τῆς, τὸν ἀπολεσθέντα παράδεισο τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς καλεῖ νὰ
ἐργάζωνται «γιά τὴν αὖξησι τοῦ διεθνοῦς πληθυσμοῦ τοῦ Παρα-
δείσου σὲ ὅλη τὴ γῆ» (Σκοπιά 1959, σελὶς 234) .

«Μὲ ὠραῖα σύμβολα», συνεχίζει τὸ περιοδικὸ «Σκοπιά», ἡ Ἀ-
ποκάλυψις «περιγράφει τὸν πνευματικὸ παράδεισο ποὺ ὑφίσταται
τώρα, ὅπου δὲν ὑπάρχει ἀνάθεμα».

Ὡστε λοιπὸν οἱ χιλιαστὲς ζοῦν μέσα στὴν ὀργάνωσί τους τὸν
ἀποκατεστημένο παράδεισο τοῦ Θεοῦ. Μέσα σ' αὐτὸν τὸν «παρά-
δεισο» δὲν ὑπάρχει καμμιὰ κηλίδα, εἶναι τὰ «καλὰ λίαν» τοῦ
᾿Ιεχωῶᾱ!

Γι' αὐτὸ καὶ τὸ περιοδικὸ καλεῖ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται ἔξω
ἀπὸ τὸν «παράδεισο» αὐτὸ νὰ συνταυτισθοῦν μὲ τὸν πληθυσμὸ τοῦ
«παραδείσου». «Ἄς ἔλθουν αὐτοὶ στὸν πνευματικὸ παράδεισο, ἃς
πίουν ἀπὸ τὸν ποταμὸν ὕδατος τῆς ζωῆς, λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον,
ἃς φάγουν ἀπὸ τὰ πυκνόφυλλα, καρποφόρα δένδρα, καὶ ἃς γίνουν
μέρος τοῦ εὐτυχοῦς, θεοσεβοῦς, σκληρὰ ἐργαζομένου πληθυσμοῦ».

Ὅμως ἡ πραγματικότης εἶναι τελείως διαφορετικὴ. Ἀπὸ
τὸν διαφημιζόμενο αὐτὸν «παράδεισο» θγαίνουν πολλὰς φορὲς στὴ
δημοσιότητα μερικὲς λεπτομέρειες, οἱ ὁποῖες ἀποδεικνύουν πὼς ἡ
λεγόμενη «Κοινωνία τοῦ Νέου Κόσμου τῶν μαρτύρων τοῦ ᾿Ιεχωῶᾱ»
δὲν διαφέρει σὲ τίποτε ἀπὸ τὴ σύγχρονη ἀνθρώπινη κοινωνία, ποὺ
εἶναι γεμάτη πάθη καὶ ἀδυναμίες, οἱ ὁποῖες ὁδηγοῦν ἀκόμη καὶ σὲ
φρικιαστικὰ ἐγκλήματα.

Ἐνα τέτοιο ἐγκλήμα δημοσιεῦθηκε πρὸ καιροῦ στίς ἑλληνι-
κὲς ἐφημερίδες καὶ προκάλεσε τὴ φρίκη τοῦ ἑλληνικοῦ κοινοῦ.

Πρόκειται γιὰ τὴ δίκη τῆς χιλιάστρας μητέρας, πού σκότωσε τὸ ἴδιο τὸ παιδί της καὶ δικάστηκε σὲ 15 μῆνες φυλάκισι. Σύμφωνα μὲ τὴν ἀγόρευσι τοῦ εἰσαγγελέως, ἡ πρᾶξι αὐτὴ χαρακτηρίστηκε σὰν «ὄχι ἑλληνικὸ φαινόμενο» καὶ σὰν «περίπτωσι: σαδισμού, πού δυσφημεῖ τὴ χώρα μας» (Ἀπογευματικὴ 16.1.78).

Σύμφωνα μὲ τὸ παραπεμπτικὸ δούλευμα ἡ Ε.Κ. «ἀπὸ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1973 ἕως τὸν Νοέμβριο τοῦ 1974 γιὰ λόγους σωφρονισμοῦ ἔδερνε τὸ μόλις 2 1) 2 χρονῶν ἀγοράκι της Πασχάλη, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ὑποστῇ σοβαρὸ αἱμάτωμα στὸ κεφάλι καὶ νὰ πεθάνῃ» (Ἀκρόπολις 15.1.78).

Ὁ πατέρας τοῦ Πασχάλη κατέθεσε στὸ δικαστήριό ὅτι: «ἦταν ἓνα παιδί πολὺ ἥσυχο, ἀλλὰ μὲ ἰδιόρρυθμο χαρακτήρα. Γιὰ νὰ καταλάβετε καλὰ τί παιδί ἦταν ἔδινε τὴν εἰκόνα ἑνὸς ὑπερήλικου ἀνθρώπου». Ἡ κατάθεσι αὐτὴ συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ τίς καταθέσεις γειτόνων: «Τὸ παιδί ἦταν ὑπάκουο. Βλέπαμε μαυρίλες στὸ σωματάκι του καὶ στὸ πρόσωπό του. Τὸ ἓνα μάτι του ἦταν μελανιασμένο. Πολλές φορές ἀκούγαμε πλαταγίσματα ἀπὸ τὰ ραπίσματα πού κατάφερνε ἡ μητέρα στὸν Πασχάλη. Ἦταν ἓνα καλὸ παιδί. Τόσο καλὸ πού στίς περιπτώσεις πού ἄλλα παιδάκια τῆς ἡλικίας του πιανόντουσαν στὰ χέρια, ἐκεῖνος ἔτρεχε νὰ τὰ συμφιλιώσῃ».

Ἡ διήγησι τοῦ πατέρα στὸ δικαστήριό εἶναι συγκλονιστικὴ. «Κάποια ἡμέρα ἀκούσαμε θόρυβο στὴν κρεβατοκάμαρα τῶν παιδιῶν. Τρέξαμε ἀμέσως καὶ εἶδαμε τὸν Πασχάλη νὰ δαγγίξῃ ἀφροὺς ἀπὸ τὸ στόμα του. Βρισκόταν πεσμένος στὸ ἔδαφος. Ἐπήραμε τὸ παιδί καὶ τὸ ἐπήγαμε στὸ νοσοκομεῖο Παίδων. Ἐκεῖ ἔμεινε ἓνα μῆνα... Κάποιος γιατρὸς μοῦ ἔδειξε κάτι μελανιές πού ὑπῆρχαν στὰ χεράκια καὶ στὰ ποδαράκια τοῦ Πασχάλη. Μάλιστα μοῦ εἶπε χαρακτηριστικά: Αὐτὲς οἱ μελανιές εἶναι ἀπὸ κακομεταχείρισι. Ἔμεινα κατάπληκτος... Μετὰ ἓνα μῆνα, ὅταν πήγαμε νὰ πάρουμε τὸ παιδί, ἡ διευθύντρια ἐκάλεσε τὴ γυναίκα μου καὶ τὴν συμβούλευσε νὰ μὴ κτυπᾷ τὸ παιδί».

Ύστερα ἀπὸ μερικὲς ἡμέρες εἶδα ἓνα καρούμεπαλο στὸ μέτωπο τοῦ Πασχάλη. Καὶ φυσικὰ ζήτησα ἐξηγήσεις ἀπὸ τὴ γυναῖκα μου: Νά, σκόνταψε στὸ χαλὶ καὶ κουτούλησε στὸν τοῖχο τὸ κεφάλι του, μοῦ εἶπε ἐκείνη. Στὴ συνέχεια μιὰ κοινωνικὴ λειτουργὸς ἐπεσκέπτετο τακτικὰ τὸ παιδί στὸ σπίτι μας. Καὶ κάποια ἡμέρα μὲ εἰδοποίησε τηλεφωνικῶς: 'Τρέξε ἀμέσως στὸ σπίτι. Τὸ παιδί σου εἶναι ἄρρωστο'. Ἔτσι ὅταν πῆγα, εἶδα τὸ παιδί πῶς ἦταν ἀδιάθετο. Τοῦ ἔδωσα ἀσπιρίνη καὶ τὸ ἔβγαλα δόλτα. Μετὰ τὸ ἐβάλαμε νὰ κοιμηθῇ στὸ κρεβατάκι του. Λίγο ἀργότερα ἀκούσαμε θόρυβο στὴν κρεβατοκάμαρα τῶν παιδιῶν. Τρέξαμε ἀμέσως καὶ εἶδαμε τὸν Πασχάλη πεσμένο ἀπὸ τὸ κρεβάτι του στὸ πάτωμα. Τὸ παιδί εἶχε χάσει τίς αἰσθήσεις του. Ἐγὼ τοῦ ἔκανα τεχνητὲς ἀναπνοὲς καθὼς καὶ τὸ 'φιλὶ τῆς ζωῆς', γιὰ νὰ τὸ συνεφέρω. Στὴ συνέχεια τρέξαμε στὸ νοσοκομεῖο.

Ἀλλὰ οἱ γιατροὶ μᾶς εἶπαν πῶς τὸ παιδί εἶχε πεθάνει. Ἀπὸ τὴν νεκροφία ὀγῆκε τὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ παιδί πέθανε ἀπὸ χτυπήματα. Μᾶς κάλεσαν ἀμέσως στὴν ἀστυνομία γιὰ ἀνακρίσεις. Μᾶς εἶπαν ὅτι τὸ χτυπημένο αἷμα ἐπῆγε στὸ ἐγκέφαλο καὶ τὸ παιδί πέθανε».

Τὸ συγκλονιστικὸ αὐτὸ περιστατικὸ ἔρχεται σὲ τρομακτικὴ ἀντίθεσι μὲ τὴ μεγαλοστομία τῇ «Σκοπιᾶς», πῶς τάχα στὸ χιλιαστικὸ «παράδεισο» δὲν ὑπάρχει κανένα «ἀνάθεμα», πῶς ἐκεῖ ὑπάρχουν τὰ «καλὰ λῖαν τοῦ Ἰεχωῶᾱ».

Ἀλλὰ, θὰ παρατηρήσῃ ἴσως κανεὶς, μήπως εὐθύνεται ἡ χιλιαστικὴ ἡγεσία γιὰ τὴ φόνισσα μητέρα; Στὸ θέμα αὐτὸ θὰ ἀφιερῶσουμε τὸ ἐπόμενο ἄρθρο.

ΕΘΝΙΚΟΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ

28 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 1940!

Ἡ Ἐθνικοθρησκευτικὴ Ἑορτὴ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940 ὑποχρεώνει καὶ σήμερον, ἔτι, τὸν νοῦν καὶ τὴν καρδίαν παντὸς τιμίου καὶ εὐγενοῦς τέκνου τῆς Αἰωνίας Ἑλλάδος καὶ τῆς Παναμώμου Μητρὸς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, νὰ ἀναδράμῃ 39 ἔτη ὀπίσω, νὰ ἀναρριχηθῇ εἰς τὰ ἀπόκρημνα καὶ χιονοσκεπῇ δοῦνὰ τοῦ Σουλίου, τῆς Πίνδου, τῆς Βορείου Ἡπείρου, νὰ γονυπετήσῃ καὶ ἐπὶ τῶν διεσπαρμένων λελευκασμένων τιμιωτάτων καὶ τρισαγίων ὁσίων τῶν Ἡρώων ἐκείνων ὁμαίμων, ὁμογλώσσων, ὁμοπατρίων καὶ ὁμοθρήσκων πατέρων καὶ ἀδελφῶν μας, ἐπιρραϊγούσα σπονδὰς καὶ χοὰς θερμῶν δακρύων, νὰ ψιθυρίσῃ, ἀντὶ ἐπιμνημοσύνου τρισαγίου: «Πιστεύω εἰς μίαν Αἰωνίαν Πατρίδα Ἑλλάδα, εἰς μίαν Αἰωνίαν Χριστιανικήν Ὁρθόδοξον Θρησκείαν καὶ εἰς μίαν Αἰωνίαν καὶ ἀκατάλυτον Ἑλληνοχριστιανικήν Οἰκογένειαν»!!!

Οὕτω καὶ μόνον καταξιοῦνται καὶ δικαιώνονται οἱ ἄνδρεῖοι τίμιοι Ἀγῶνες τῶν εὐκλεῶς καὶ ἡρωϊκῶς ἐκείνων πεσόντων εὐγενῶν τέκνων μας «ὕπὲρ Πίστεως καὶ Πατρίδος, ὕπὲρ ὁμῶν καὶ Ἑστιῶν, ὕπὲρ τῆς τιμῆς τοῦ δικαίου καὶ τῆς Ἐλευθερίας»!!!

Οὕτω καὶ μόνον ἀποδεικνύμεθα οἱ ἐπιγιγνόμενοι καὶ ἐπιζῶντες ἀσφαλεῖς καὶ εὐτυχεῖς, εὐγνώμονες καὶ ἄξιοι τῆς ὑπερτάτης Ἐκείνων Θυσίας. Καὶ ἀναδαπτιζόμενοι ἐν τῇ Ἱερᾷ Κολυμβήθρᾳ τοῦ ζέοντος ἐξαγνισμένου Ἐκείνων Αἵματος, καθιστάμεθα ἀνθεκτικοί, κατὰ τοῦ ρεύματος τῆς ἀρνήσεως καὶ καταλύσεως τῶν εὐγενῶν ἰδεωδῶν Πατρίδος, Θρησκείας, καὶ Οἰκογενείας. Ἀληθῶς, τίμιοι ἥρωες τῆς Ἐποποιΐας τῆς 28ης Ὀκτωβρίου 1940, μὲ τὸ τίμιον Αἶμα Σας ἀνεξωσογνήθη καὶ ἐπιζῇ ἡ Φυλὴ καί, μὲ τὰ τίμια

λείψανά Σας λιπανθέν, διατηρεῖται τὸ δένδρον τῆς Ἑλευθερίας, ἐφ' οὗ ὑπερήφανος κυματίζει ἡ ὠραιότερα καὶ ἀγνοτέρα τῶν Παρθένων τοῦ κόσμου, ἡ Κυανόλευκος Ἑλληνικὴ Σημαία, σφίγγουσα εἰς τὴν Πάναγνον Καρδίαν της, τοῦ ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΥ Σωτῆρος καὶ τῆς Παναγίας Ὁρθοδοξίας τὸν τίμιον Σταυρόν. Μὲ τὴν αὐταπάργνησιν καὶ τὴν ἡρωϊκὴν αὐτοθυσίαν Σας ἐξηγνίσατε καὶ ἐδικαιώσατε καὶ αὐτὸν τὸν φρικαλέον καὶ ἀποτρόπαιον αἰμοσταγῇ πόλεμον, ὡς νόμον τῆς ἀμύνης, ὡς νόμον τῆς ζωῆς καὶ τῆς τιμῆς, ὡς ἐφαρμογὴν—ἀρνητικὴν ἴσως—τοῦ ἐνιαιίου θεοῦ νόμου τῆς Ἀγάπης, τοῦ ἐπιδόλλοντος: οἱ ὁλίγοι θυνατοὶ νὰ θυσιάσωνται, ὑπὲρ τῶν πολλῶν ἀδυνάτων. Ἡ ἱερὰ ἐπέτειος τῶν εὐγενῶν ἀγώνων καὶ τῶν ὑπερανθρώπων θυσιῶν Σας, μᾶς δοηθεὶ νὰ κατανοήσωμεν τοῦ Σωκράτους τὴν φιλοπατρίαν καὶ τὸ Πλατωνικὸν δόγμα τὸ «Πατρός τε καὶ μητρὸς καὶ τῶν ἁλλῶν προγόνων ἀπάντων τιμιώτερόν ἢ Πατρίδα!» Νὰ ἐνωτισθῶμεν, πρὸ τοῦ Θουρίου τοῦ Ρήγα, τὸ Θούριον τοῦ Οὐρανοδόχωνος ΕΘΝΟΚΗΡΥΚΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΓΑΟΥ, «Περὶ Βαράκ τε καὶ Σαμφὼν καὶ Ἰεφθάε, Δαυὶδ τε καὶ Σαμουὴλ καὶ τῶν Προφητῶν, οἱ δὲ ἐκ πίστεως κατηγγωνίσαντο Βασιλεῖας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην, ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα Λεόντων, ἔσθεσαν θύναμιν πυρός, ἐγενήθησαν ἱσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολᾶς ἔκλιναν ἀλλοτρίων... Ἄλλοι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μαστίγων πείραν ἔλαβον, ἔτι δὲ δεσμῶν καὶ φυλακῆς ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθησαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθανον...» (Ἑβρ. 11, 32 ἐξ).

Καὶ ἀκόμη νὰ ἀναλογισθῶμεν, ὅτι ὁ μεγαλοπρεπέστατος καὶ ἀπαθέστατος Ἰησοῦς οὐδέποτε ἄλλοτε ἐδάκρυσε, οὐδέποτε ἄλλοτε ἔκλαψεν, εἰμῇ, ὅταν δι' ὑστάτην φορὰν ἀτενίσας τὴν Πατρίδα Του Ἰουδαίαν καὶ τὴν Πρωτεύουσαν αὐτῆς Ἱερουσαλήμ, «τὴν λιθοβολοῦσαν τοὺς προφήτας καὶ ἀποκτεί-

νοῦσα ν τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Θεοῦ» (Λουκ. 13,34) καὶ προδλέψας, ὅτι πρὸ τῆς παρόδου τεσσαρακονταετίας «οὐ μὴ ἀφ' ἐθ' ἡ λείθους ἐπὶ λείθον» (Μάρκ. 13,1), ἐτόνισε τὸν λυρικώτερον, διὰ μέσου τῶν αἰώνων, τόνον φιλοπατρίας: «Ἰερουσαλήμ, Ἰερουσαλήμ, ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ τέκνα σου, ὅν τρόπον ὄρνις τὴν ἑαυτῆς νοσσιάν, ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθέλησας τε!! Ἰδοὺ ἀφίεται ὁ μὲν ὁ Οἶκος ὁ μὲν ἔρημος» (Λουκ. 13,34)!

Ἐπειδὴ, λοιπόν, αὕτη αὕτη ἡ ἀνθρωπίνη, ὁμαλή καὶ ἀδιάστροφος φύσις καὶ ὁ θεῖός τε καὶ ἀνθρώπινος Νόμος ἀναγνωρίζουν καὶ προστατεύουν τὴν Φιλοπατρίαν, ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς ὁποίας συνυπονοῦνται ἡ Οἰκογένεια καὶ ἡ Θρησκεία, δίκαιον εἶναι καὶ ὅσιον εἶναι, νὰ τιμῶμεν φιλοστόργως, ἐνθουσιωδῶς καὶ εὐλαδῶς τὴν 28ην Ὁκτωβρίου, ἐπὶ τῇ αὐγῇ τῆς ὁποίας τὸ Ἔθνος «χαιρετᾷ γονατιστὸν» καὶ στεντορεῖα τῇ φωνῇ ἐπαναλαμβάνει τὸ ἀποφασιστικὸν «Ο Χ Ι» εἰς τὴν ἀσέθειαν, εἰς τὴν ἐθνοπροδοσίαν καὶ εἰς τὴν φαυλότητα, εἰς τὰ ὁποῖα σατανικῶς ἐργάζονται νὰ παρασύρουν τὴν χρυσὴν τοῦ Ἔθνους ἐλπίδα, τὴν Νεολαίαν, αἱ σκόττοι δυνάμεις τῶν ἀργυρωνήτων ἐχθρῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Ὁρθοδοξίας!... Πεποίθαμεν, ὅμως, ὅτι οἱ λεοντιδεῖς ἀπόγονοι τῶν Ἡρώων τῆς Ἐποποιίας τῆς 28ης Ὁκτωβρίου καὶ αἱ εὐγενεῖς θυγατέρες τῶν ἀρχαίων Λακκαίων, πρὸς ὅλους τοὺς φανεροὺς καὶ ὑπούλως κρυπτομένους ἐχθροὺς τῆς Ἑλλάδος, τῆς Οἰκογενείας, καὶ τῆς Θρησκείας, ἀγερῶχως καὶ ὑπερηφάνως θὰ ρίπτουν, κατὰ πρόσωπον μετὰ ὀδελυγμίας, ἀποστροφῆς καὶ περιφρονήσεως, τὸ ἀντηχοῦν, ἀκόμη, «Ο Χ Ι».

Ἀρχιμ. ΕΥΘΥΜΙΟΣ ΕΛΕΓΘΕΡΙΑΔΗΣ, Πτ. Θ., Φ.

Β' Γυμνασιάρχης

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΖΕΡΤΖΕΛΗΣ ἢ ΤΖΕΡΤΖΟΥΛΗΣ

Ὁ Μετσοβίτης

Μεγάλη ἡ φήμη του, μὰ πιὸ μεγάλη ἡ μόρφωσή του. Στὴ ζωὴ του στάθηκε ὄχι μόνο πρωτοπόρος στὴ γνώση, μὰ πιὸ πολὺ ὁδηγὸς στὴν πνευματικὴ καὶ ἐθνικὴ κίνησιν τῆς ἐποχῆς του. Ὅσοι τὸν γνώρισαν εἶχαν πάντα νὰ λένε γιὰ τὴν παιδεία του, τὴν εὐρύτητα τῶν σπουδῶν του καὶ τὴ φιλοσοφικὴ του κατάρτιση. Τὸν θαύμαζαν ἀκόμη γιὰ τὶς πολλὰς γλῶσσες, πού μίλαγε, πράγμα σπάνιο στὰ χρόνια ἐκεῖνα, καὶ γιὰ τὴ διδακτικὴ του ἱκανότητα, πού φώτισε ἀμέτρητα Ἑλληνόπουλα.

Γιὰ τὴ ζωὴ του δὲν ξέρουμε καὶ πολλὰ. Ὅπως συμβαίνει, δηλαδή, μὲ τοὺς πιὸ πολλοὺς λογάδες τῆς τουρκοκρατίας. Ἰδιαίτερα μάλιστα, γιὰ τὰ πρῶτα του χρόνια ἀγνοοῦμε τὰ πάντα. Γι' αὐτὸ τοῦτα, πού πάρα κάτω θὰ χαράξουμε, μόνο σὰν συμβολὴ στὴ βιογράφησίν του μποροῦν νὰ σταθοῦν. Τὶς λεπτομέρειες ἀφήνουμε σὲ ἄλλους πιὸ ἀρμόδιους.

Ὁ Νικόλαος Τζερτζέλης γεννήθηκε στὸ Μέτσοβο στὶς ἀρχὰς τοῦ ΙΗ' αἰῶνα. Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθε στὸ ὀνομαστὸ σχολεῖο τῆς πατρίδας του, τὸ Ἑλληνοσχολεῖο, κοντὰ στὸ διαπρεπὴ δάσκαλο Νικόλαο Στύγγη.

Ὁ δάσκαλος αὐτὸς ἦταν ἓνας ἀξιόλογος ἐλληνιστής. Ἀριστος φιλόλογος, δόκιμος φιλόσοφος καὶ θεολόγος, ἄσκησε εὐεργετικὴ ἐπίδραση στοὺς μαθητές του. Τὰ μαθήματά του γίνηκαν σταθμὸς στὴ ζωὴ πολλῶν ἀπ' αὐτούς.

Τὸ ἴδιο ἔγινε καὶ μὲ τὸ νεαρὸ Νικόλαο. Ἀπὸ νωρὶς φάνηκε ἡ κλίση του στὰ γράμματα. Ὁ σφοδρὸς ἐκείνος ἔρωτας, πού μένει ἀκατανίκητος γιὰ ὁλόκληρην ζωὴν.

Ἔτσι φεύγει ἀπ' τὸ Μέτσοβο καὶ ὁρᾷσκε καταφύγιον πνευματικὸν στὴ Σχολὴ τῶν Ἱωαννίνων. Ἐκεῖ πού δίδασκε ἀνώτερα μα-

θήματα ὁ πρωτόπαπας Μπαλάνος Βασιλόπουλος. Ὁ ὁδηγὸς καὶ ποδηγέτης πολλῶν δασκάλων στὴν τουρκοκρατούμενη Ἑλλάδα.

Στὸ σημείωμά μας γιὰ τὸν Ἰωάννη Πέζαρο μιλήσαμε γιὰ τὸ μεγάλος χρέος, ποὺ ὀφείλει ἡ ἐλληνικὴ παιδεία στὴ Σχολὴ αὐτῇ. Ἦταν ἡ ἐστία, ποὺ ξεπήδησαν πολλοὶ πυρῆνες τῆς πρωτοφανέροτης τότε πνευματικῆς ζωῆς.

Τὴν ἐποχὴ ποὺ ὁρέθηκε ὁ Τζερτζέλης στὰ Γιάννενα, ψυχὴ μαζὶ καὶ δόξα τῆς Σχολῆς ἦταν ὁ Μπαλάνος Βασιλόπουλος. Καταγόμενος ἀπὸ διδασκαλικὸ γένος, ὑπῆρξε ἓνας ἀπ' τοὺς διασημότερους διδάχους στὰ προεπαναστατικὰ χρόνια. Γιὰ μεγάλο διάστημα μεσουράνησε στὸν ἐκπαιδευτικὸ χῶρο στὰ Γιάννενα. Φιλόσοφος, μαθηματικὸς, χαλκέντερος συγγραφέας, ἀλλὰ καὶ ὑπερβολικὰ συντηρητικὸς, ἄσκησε μεγάλη ἐπιρροή στοὺς μαθητές του. Αὐτοὶ πάλι, μὲ τὴ σειρὰ τους, ἔγιναν φορεῖς παιδείας καὶ γενναίου φρονήματος στὰ μέρη, ποὺ ὁρέθηκαν κυρίως σὰν δάσκαλοι.

Γιὰ τίς θεωρίες του ἦλθε σὲ σύγκρουση μὲ τὸν Εὐγένιο Βούλγαρη. Ἀντάλλαξαν καὶ πολλὰς ἐπικρίσεις οἱ δυὸ σοφοί. Πολλὰς φορὲς ἔξω ἀπὸ κάθε ἐπιστημονικὴ δεοντολογία. Ὁ Βασιλόπουλος, ὅμως, πάντοτε δρισκόταν σὲ πλεονεκτικότερη θέση. Ὅχι πὼς εἶχε δίκιο. Κάθε ἄλλο. Τὸ μόνον ποὺ εἶχε ἦταν πιστοὺς καὶ ἐνθερμους ὁπαδοὺς, τοὺς μαθητές του. Αὐτοὶ πάντοτε ἔπαιρναν τὸ μέρος τοῦ Μπαλάνου, ποὺ τὸν σέβονταν καὶ τὸν ἀγαποῦσαν, πιὸ πολὺ κι ἀπὸ πατέρα.

Τὴν ἀγάπη αὐτῇ, μαζὶ μὲ ἀπέραντο θαυμασμὸ καὶ θαθεῖα εὐγνωμοσύνη, ἔτρεφε καὶ ὁ Νικόλαος Τζερτζέλης γιὰ τὸ δάσκαλό του. Τόσο πολὺ τὸν θαύμαζε, ὥστε ὅταν αὐτὸς κυκλοφόρησε τὸ βιβλίον του «Ὁδὸς Μαθηματικῆς», ὁ Τζερτζέλης τοῦ ἀφιέρωσε ἐπιγράμματα γιὰ τὸν ἴδιον, ποὺ πιάνουν δυὸ σελίδες στὸ βιβλίον. Ἀργότερα πάλι, ὅταν θὰ ὁρεθεῖ στὴν Εὐρώπη, θὰ ἐκδόσει, μὲ μεγάλο κίνδυνον γιὰ τὴν ὑπόληψή του, τὴ μελέτη τοῦ δασκάλου του γιὰ τὴ λύση στὸ «δῆλιον πρόβλημα».

Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀπασχόλησε τοὺς γεωμέτρους ὅλων τῶν ἐποχῶν, ἀπ' τὸν Ε' π.Χ. αἰώνα. Ἀφορᾷ στὸν διπλασιασμὸ τοῦ κύβου, δηλαδὴ στὴν εὕρεση, μὲ τὸν κανόνα καὶ τὸ διαδήτη, τῆς ἀκμῆς κύβου, ποὺ θὰ ἔχει διπλάσιο ὄγκο, ἀπ' τὸν ὄγκο ἄλλου δοθέντος. Τὸ πρόβλημα — ἔχει πιά ἀποδειχθεῖ — μὲ τὰ πάρα πάνω μέσα εἶναι ἄλυτο. Ἀργότερα βρέθηκε ἡ λύση τοῦ μὲ τὴν ἄλγεδρα. Ἔτσι, λοιπόν, ἡ λύση ποὺ πρότεινε ὁ Βασιλόπουλος ἦταν τελείως ἀνεφικτή. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Βούλγαρης τὴν χαρακτηρίζει σὰν ἀνοησία.

Τοὺς μύδρους δὲν γλύτωσε οὔτε ὁ Τζερετζέλης. Αὐτός, ὅμως, ἂν καὶ γνώριζε τὴν ἄτοπη λύση, δὲν δίστασε νὰ τὴν δημοσιεύσει μιά καὶ αὐτὸ θὰ εὐχαριστοῦσε τὸ δάσκαλο.

Ἡ στάση τοῦ αὐτῇ εἶναι χαρακτηριστικὴ γιὰ τὸ ἦθος τοῦ Τζερετζέλη. Ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ γιὰ τὸν Μπαλάνο δὲν ἔχει ὅρια. Γνωρίζει, ὅτι σ' αὐτὸν ὀφείλει τὴν εἰσαγωγή τοῦ στὴν ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν. Γιατί, εἶναι παλιὸ τὸ ἀξίωμα, «πᾶσα ἐπιστήμη χωριζομένη δικαιοσύνης καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς πανουργία καὶ οὐ σοφία φαίνεται». Ἔτσι ἡ ἀγάπη τοῦ γιὰ τὸ δάσκαλο παίρνει τὴ μορφὴ ὀφειλόμενου χρέους.

Ὅπως καὶ νᾶχουν τὰ πράγματα ἡ φοίτησή τοῦ κοντὰ στὸν Μπαλάνο Βασιλόπουλο ὑπῆρξε σημεδιακὸ γεγονός καὶ καθοριστικὴ περίοδος γιὰ τὴν κατοπινὴ ζωὴ τοῦ.

Μετὰ τὸ τέλος τῶν σπουδῶν τοῦ στὰ Γιάννενα, τὸ 1740, διορίστηκε δάσκαλος στὰ Τρίκαλα. Ἐκεῖ ἔμεινε δέκα πάνω - κάτω χρόνια. Ὅσα χρειάστηκαν γιὰ νὰ δάλει θεμέλια καὶ νὰ δημιουργήσει ἐκπαιδευτικὴ παράδοση στὴν περιοχὴ.

Ἦταν καὶ τὸ κλίμα εὐνοϊκὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Σ' ὅλο τὸ τουρκοκρατούμενο τόπο ἀρχίζει νὰ παρατηρεῖται κάποια ἀξιοσημείωτη πρόοδος στὴν ἱδρυση καὶ λειτουργία σχολείων, ἔστω καὶ κατώτερης βαθμίδας. Ἰδιαίτερα, μάλιστα, στὶς περιοχὲς ποὺ ὁ ξενιτεμὸς τῶν κατοίκων εἶναι μεγάλος. Ἐκεῖ οἱ ἀπόδημοι συναγωνίζονται ποῖός θὰ πρωτοενισχύσει τὸ σχολεῖο τῆς πατρίδας τοῦ.

Ἔτσι ἰδρύονται καὶ ὀργανώνονται σχολεῖα μὲ εὐεργετικὰς ἐπιδράσεις στοὺς ντόπιους.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μερὶς παρατηροῦμε, παράλληλα μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἀνοδο, μιὰ εὐδιάκριτη ἀνάπτυξη τῶν ἐλληνικῶν γραμμμάτων. Οἱ λόγοι αἰσθάνονται τὸ καθήκον, τὴν ἀνάγκη νὰ μεταδώσουν στὴν πατρίδα τοὺς τὶς νέες γνώσεις, ποὺ πολὺ καθυστερημένα εἰσβάλλουν στὴν Ἀνατολή. Μὲ ἄλλα λόγια τὸ νεότερο πνευματικὸ πολιτισμὸς, ποὺ τότε ἀναπτυσσόταν στὸν εὐρωπαϊκὸ χῶρο.

Τὸ 1750 γυρίζει στὰ Γιάννενα. Μένει περίπου ὀκτῶ μῆνες καὶ ξαναδουλεῖ τὰ λατινικά του. Ἔχει πάρει πιά τὴν ἀπόφαση νὰ πάει στὴν Εὐρώπη γιὰ σπουδές. Φαίνεται, πῶς τὸ διάστημα τῆς διδασκαλίας του στὰ Τρίκαλα μάζεψε, μὲ αἵματηρὲς οἰκονομίες, χρήματα καὶ ἔτσι ἔχει τὰ μέσα νὰ πραγματοποιήσει τὸ παλιό του ὄνειρο.

Ὁριμος πιά, τὸ 1751, ξεκινάει γιὰ τὴν Εὐρώπη. Πρῶτα στὴ Βενετία. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ μέχρι τὸ 1757 σέ ὅλα τὰ φημισμένα εὐρωπαϊκὰ πανεπιστήμια. Μαθαίνει ἅπταιστα λατινικά, ἰταλικά καὶ γαλλικά. Ἔτσι ἀποκτᾷ τὰ γλωσσικὰ μέσα γιὰ νὰ μπορεῖ μὲ ἄνεση νὰ διαλέγεται μὲ τοὺς Εὐρωπαίους σοφοὺς.

Σπούδασε σχεδὸν ὅλες τὶς ἐπιστῆμες. Ἡ ἀλήθεια εἶναι, ὅτι στὰ χρόνια ἐκεῖνα ὑπῆρχε μιὰ ἀλληλοπεριχώρηση στὰ ὅρια τῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων. Δὲν ἦταν, λόγου χάρη, ἀπίθανο ἡ φιλοσοφία νὰ συνδυάζεται καὶ μὲ τὶς φυσικὰς ἐπιστῆμες καὶ τὰ μαθηματικά. Ἀπ' τὴν ἄλλη πάλι πλευρὰ καὶ ἡ ὕλη τῶν ἐπιμέρους ἐπιστημῶν δὲν εἶχε τὴ σημερινὴ μεγάλῃ ἔκταση. Ἔτσι ἡ ἐκμάθησή τους δὲν ἀπαιτοῦσε πολὺ χρόνες σπουδές.

Τὸ 1757 τὸ Πατριαρχεῖο, ἐκτιμώντας τὸν πνευματικὸ του ἐξοπλισμὸ, καλεῖ τὸν Τζερετζούλη καθηγητὴ στὴν Πατριαρχικὴ Ἀκαδημία. Φημισμένος ἤδη μαθηματικός, ἀλλὰ καὶ συντηρητικὸς φιλόσοφος κερδίζει τὴν εὐνοία τοῦ Πατριάρχου. Δὲν μένει, ὅμως, στὴν Κωνσταντινούπολη. Ἡ Μεγάλῃ Ἐκκλησία τὸν κρίνει ὅαν

πὸ κατάλληλο γιὰ ἓνα ἄλλο ἐκπαιδευτικὸ τοῦ ἔργου. Γιὰ τὴν Ἀθωνιάδα.

Ἦσαν στὰ 1759. Μόλις εἶχε ἀποχωρήσει ἀπ' τὴ σχολαρχία ὁ Νεόφυτος Κουσσοκαλυδίτης καὶ ἐνῶ ἐξακολουθοῦσε ζωηρὸ τὸ ἀντιλάλημα τῆς διδασκαλίας τοῦ Εὐγένιου Βούλγαρη, διορίζεται σχολάρχης στὴν Ἀθωνιάδα ὁ Τζερτζέλης. Πηγαίνει ἐκεῖ μὲ τὴν ἀποστολὴ καὶ συνάμα τὴν ἐλπίδα νὰ σώσει τὴ Σχολὴ ἀπ' τὴ φθογὰ καὶ τὰ μίση.

Δυστυχῶς καὶ ὁ Τζερτζέλης δὲν κατάφερε νὰ ἡρεμήσει τὰ πνεύματα. Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη τὸ Ὅρος σπαράσσεται ἀπὸ μεγάλες διαφωνίες, ὅπως εἶναι τὸ Κίνημα τῶν Κολυβάδων καὶ ἡ ἔριδα γιὰ τὴ συχνὴ Θεία Μετάληψη. Ἐπόμενο, λοιπόν, ἦταν νὰ μὴ μείνει καὶ ἡ σχολὴ ἀμέτοχη στὶς φασαρίες αὐτές. Μάλιστα γιὰ ἓνα χρονικὸ διάστημα ἔγινε καὶ τὸ κέντρο ὄλων αὐτῶν τῶν συζητήσεων. Τότε, ποὺ σχολαρχοῦσε ὁ Νεόφυτος Κουσσοκαλυδίτης.

Ἔτσι ὁ δάσκαλος κάθεται μέχρι τὶς ἀρχὲς τοῦ 1761 καὶ μετὰ ἀποχωρεῖ μὲ πολλὴ πίκρα καὶ ἀπογοήτευση. Τὸν ἀκολουθεῖ καὶ ἓνας ἄλλος καθηγητὴς τῆς Ἀθωνιάδος καὶ φημισμένος λογὰς ὁ Παναγιώτης Παλαμᾶς.

Στὸ Ἅγιον Ὅρος συνδέεται μὲ μιὰ ἀπ' τίς μεγαλύτερες ἐθνικὲς φυσιογνωμίες τοῦ νεώτερου Ἑλληνισμοῦ, τὸν Ἅγιον Κοσμᾶ τὸν Αἰτωλό. Τότε ὁ ἐθνομάρτυρας Ἅγιος ἦταν καλόγερος στὴν Μονὴ Φιλοθέου τοῦ Ὁρους καὶ μαθητὴς στὴν Ἀθωνιάδα.

Δὲν ξέρουμε ἂν ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ τοῦ Τζερτζούλη. Πολλοὶ βιογράφοι τοῦ Αἰτωλοῦ ὑποστηρίζουν, πὼς οἱ δύο ἄνδρες πρέπει νὰ γνωρίστηκαν στὴ Σχολή. Ἄλλοι πάλι, πὼς τοῦτο εἶναι ἀπίθανο. Κανεῖς, ὅμως, δὲν ἀρνιέται τὸ γεγονὸς, πὼς οἱ δύο ἄνδρες γνωρίστηκαν στὸ Ὅρος καὶ σχετίστηκαν μὲ ἀρρηκτὴ φιλία. Ἡ μεγάλη ιδέα καὶ ἡ προσδοκία τοῦ Τζερτζέλη γιὰ τὴν ἀνασύσταση τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, εἶχαν βαθεῖα ἐπιδράση στὴν ψυχὴ τοῦ νεαροῦ τότε Κοσμᾶ.

(Συνεχίζεται)

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Θ. ΠΡΙΝΤΖΙΑΣ

Βιβλιοθηκᾶριος τῆς Ἱ. Συνόδου

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΕΙΡΗΝΗ, ΠΡΟΓΕΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΩ ΖΩΗΣ

Τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀρετῆς ἡ πληρωμή, ἡ ὀλόκαιρα δίκαιη, εἶναι στὴν ἄλλη ζωή. Ἐκεῖ, οἱ ἁμάρταντοι στέφανοι δόξας καὶ ἡ κόλαση.

“Ὅμως καὶ ἐδῶ κάτω, στὸν παρόντα βίον, γεύεται κανεῖς μιὰ προκαταβολή. Ἄν εἶναι ἀναγεννημένος καὶ ἐφαρμόζη τὶς εὐαγγελικὰς ἐντολὰς, πατώντας στὰ ζωηφόρα ἴχνη τοῦ Ἰησοῦ, νιώθει μέσα του εἰρήνη ἀνείπωτη. Ἄν ὄχι, δυὸ τοῦ συμβαίνουν. Τὸ ἓνα, ἴσως. Τὸ ἄλλο, ὅπωςδὴποτε. Τὸ ἄλλο, τὸ ἀκοῦμε στοὺς στίχους τοῦ Κάλβου:

... Τιμωρίαν,
ἀληθινὴν καὶ μόνην
φρικτὴν, οἱ μισοὶ
ἔχουσιν ἄλλην·
τὴν ἔνδειαν τῆς γλυκειάς
γαλήνης τῶν δικαίων.

Εἶναι οἱ τύψεις, ποὺ σπαράζουν τὴ συνείδηση. Αὐτὲς ποὺ προσωποποίησαν οἱ ἀρχαῖοι μας πρόγονοι μὲ τὶς Ἑρινύες (τὶς κρατερές, ὅπως τὶς χαρακτηρίζει ὁ Ἡσίοδος, (Θ 185) καὶ οἱ Ρωμαῖοι τοὺς εἶχαν δώσει τὸ ὄνομα Furiae.

Καὶ ἂν ὁ ἄνομος δὲν συνέλθῃ, πάσχει ψυχικὰ κάτω ἀπὸ τὰ ἀνελέητα νύχια του. Καί, πασχίζοντας νὰ βγῇ ἀπ’ αὐτὸ τὸ ἐσωτερικό, συχνὰ κρυφὸ καὶ ἔτσι πιὸ ἀβάσταχτο, μαρτύριο, ἱκετεύει τὸν Κύριο, χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνει. Ἀλλά, μιὰ καὶ ἡ μεταμέλεια δὲν τὸν ἄγγιξε, πῶς νὰ βρῇ ἀπόκριση στὴν ἀναζητήσή του; Ἔτσι, θυμᾶται κανεῖς, σὲ μιὰ τέτοια περίπτωσι, τὸ τοῦ Ζαχαρία: «Ἐ-

σται ὃν τρόπον εἶπε καὶ οὐκ εἰσήκουσαν, οὕτω κεκράζονται καὶ οὐ μὴ εἰσακούσω, λέγει Κύριος παντοκράτωρ» (ζ' 13).

Ἄν ὁμως συνέλθῃ, βρίσκει πιά ἀραξοβόλι ἀπάνεμο. Παρ' ὅλο ποῦ «ἡ ἁμαρτία αὐτοῦ ἐνώπιόν αὐτοῦ ἐστὶ διὰ παντός» (Ψαλμ. ν' 5), ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα «εἰρήνην ἔχει πρὸς τὸν Θεόν» (Ρωμ. ε' 1). Τὴν εἰρήνην, ποῦ εἶναι καρπὸς τοῦ Ἀγίου Πνεύματος (Γαλ. ε' 22).

Ὅντως, μιὰ καὶ τὸ μαρτυρεῖ ἡ πεῖρα τους, ὅσοι βαδίζουν στὴ στράτα τοῦ Χριστοῦ, τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ, συμφωνοῦν γι' αὐτό, μαζὶ μὲ τὸν δίκαιο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ποῦ ἔγραψε: «Αἱ ὁδοὶ αὐτῆς ὁδοὶ καλαὶ καὶ πᾶσαι αἱ τρίβοι αὐτῆς ἐν εἰρήνῃ» (Παροιμ. γ' 17).

Ὅσο γιὰ τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ δυὸ ποῦ συμβαίνουν σ' ὅποιον παίρνει τὰ μονοπάτια τοῦ κακοῦ, εἶναι οἱ μεγάλες ἐκεῖνες, ἔξωθεν προερχόμενες, θλίψεις, ὅπου βλέπεις καθαρὰ ἓνα παιδευτικὸ, σωτήριον σκοπὸ. Ἀναφύονται ὅταν ὑπάρχῃ ἐλπίδα ἐπιστροφῆς τοῦ ἀσώτου. Ἔτσι, τὸ νὰ μὴν ἐμφανίζονται, εἶναι σημάδι ἄνωθεν ἐγκατάλειψης, βέβαιης ἀπώλειας. Βέβαιης, γιατί τὴν προϋποθέτει ἡ πώρωση.

Τὸ ξέρουμε καλὰ ὅλοι ὅσοι ἀγωνιζόμαστε στὸ στάδιο τῆς μίμησης τοῦ Χριστοῦ. Τὰ ἀθλήματα τῶν ἐντολῶν του εἶναι ἐπίπονα, ἐξαντλητικὰ τοῦ ἀνθρώπινου σθένους. Ἡ ἀρετὴ, σὰν βίωμα καὶ σὰν πράξη, εἶναι πολὺ ἀκριβὸς ἀπόκτημα. Στερεῖσαι πολλὰ, γιὰ νὰ τὸ πετύχῃς αὐτό. Ὅχι μόνο ἐφάμαρτες χαρές, ἀλλὰ καὶ τὶς εὐλογημένες ἐκεῖνες, ποῦ πάντοτε τους ἔχεις, κατ' ἀρχήν, θεόδοτο δικαίωμα. Ὅλες αὐτὲς οἱ ἀπουσίες, στὴ ζωὴ σου, δοκιμάζουν σκληρὰ τὴν ὅποια καλὴ προαίρεση ἐξακολουθεῖς νὰ διατηρῇς. Καὶ ὅχι σπάνια, σὲ κουράζουν ἐπικίνδυνα, σὲ φέρνουν στὸ αἶσθημα ὅτι ἀπόκανες.

Εἶσαι ὁμως πράγματι ἓνας ἔρημος χώρος; Τὸ δέντρο ἃς μὴ σοῦ κρύβει τὸ δάσος. Χάνεις πολλὰ σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν κόσμον. Ἔχεις

ὁμως, γι' ἀντάλλαγμα ἀξιετίμητο, τῇ γλυκεῖᾳ εἰρήνῃ τῆς Θείας Χά-
ρης, πρόγευση τῆς μακάριας ζωῆς, ποὺ σὲ περιμένει στὴν οὐρά-
νια βασιλεία. Αὐτῆς τῆς πρόγευσης τὸ ὕλικὸ σύμπαν δὲν εἶναι
ἰσοστάσιο σὲ ἀξία.

Ψυχὴ μου, μὴ λυγίζεις. Φύλαξε τὸ θησαυρὸ ποὺ σοῦ δόθηκε.
Ἔχεις ἓνα προνόμιο, ποὺ ἂν ἤξεραν νὰ βλέπουν, θὰ τὸ ζήλευαν
ὅσοι παραβαίνουν τὸν Θεῖο νόμο, γιὰ νὰ πετύχουν στὸν παρόντα
αἰῶνα μιὰν ἄπιαστη ἀνάπαυση. Εἶσαι ἡ «εὐρίσκουσα εἰρήνην»
(πρὸβλ. ᾠδ. ᾠδ. 10).

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

«ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

Ἡ ἐφημερίδα τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐκδίδει
ἡ Ἀποστολικὴ Διακονία

Η «ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗ ΑΛΗΘΕΙΑ»

- ΠΛΗΡΟΦΟΡΕΙ ὑπεύθυνα καὶ ἀντικειμενικὰ τὸν
λαὸ γιὰ τὴ δραστηριότητα τῆς Ἐκκλησίας στοὺς
διάφορους τομεῖς.
- ΠΑΡΕΧΕΙ σωστὴ κατεύθυνσι στὰ διάφορα προβλή-
ματα, ποὺ ἀπασχολοῦν σήμερα τὸν ἄνθρωπο.
- ΑΠΑΝΤΑ στὶς διάφορες αἰτιάσεις ἐναντίον τῆς
Ἐκκλησίας.
- ΟΙΚΟΔΟΜΕΙ τοὺς πιστοὺς καὶ καλλιεργεῖ σ' αὐ-
τοὺς γνήσιο ὀρθόδοξο βίωμα.

Ὅλοι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἐγγραφοῦν συνδρομηταὶ
τῆς ἐφημερίδος τῆς Ἐκκλησίας καὶ νὰ τὴν ἔχουν ὁδη-
γὸ στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ

370. Ποῖος ἔσπερινός λέγεται «μικρός»; Ὅταν ἔχῃ ἕνα ἢ δύο ἰδιόμελα τί εἶναι; Ποῖος ἔσπερινός τελεῖται ἐν τὸς τοῦ ἱεροῦ θήματος καὶ ποῖος ἐκ τὸς με κεκλεισμένη τὴν ὥραία πύλη; Μὲ ἕνα ἰδιόμελον δοξαστικὸν ποῦ τελεῖται; (Ἑρωτήσεις Αἰδεσιμ. Ν. Π. Δ. καὶ Η. Π. Ν.).

371. Πότε ὁ ἔσπερινός τελεῖται με κλειστά καὶ πότε με ἀνοικτά θημόθυρα; (Ἑρώτησις Αἰδεσιμ. Δ. η. μ. Κουρκουλή).

Γιὰ τὴν διάκρισι «μικροῦ» καὶ «μεγάλου» ἔσπερινοῦ γράψαμε στίς ἀπαντήσεις στίς ὑπ' ἀριθμ. 67 καὶ 155 ἐρωτήσεις. Ἀναγκαζόμαστε νὰ ἐπανέλθωμε λόγῳ τῶν ἐπανειλημμένων ἐρωτήσεων, ποὺ κατὰ καιροὺς ἔχομε λάβει. Δυστυχῶς ἡ ἐσφαλμένη ὁρολογία, ποὺ χρησιμοποιεῖται στὰ ἔντυπα λειτουργικά μας βιβλία, δημιουργεῖ ἀνοφελεῖς περιπλοκὰς καὶ δικαιολογημένες συγχύσεις.

Στὴν λειτουργικὴ μας παράδοσι διάκρισι μικροῦ καὶ μεγάλου ἔσπερινοῦ γίνεται μόνο στίς μεγάλες ἑορτές, κατὰ τίς ὁποῖες ἀπὸ τὰ μοναχικά Τυπικά προβλέπεται ἡ τέλεσις ἀγρυπνίας, ὅπως π.χ. τίς Κυριακὰς (Σάββατο ἑσπέρας), τίς δεσποτικὰς καὶ θεομητορικὰς ἑορτές καὶ τίς μνήμες μεγάλων ἀγίων. Στὰ λειτουργικά μας βιβλία στίς περιπτώσεις αὐτὲς προβλέπονται δύο ἔσπερινοί, ὁ μικρὸς καὶ ὁ μέγας, με διαφορετικὰ τροπάρια καὶ με διαφορετικὴν τελετουργικὴν τάξιν ὁ καθένας. Ὁ μικρὸς τελεῖται στὴν συνηθισμένη ὥρα τοῦ ἔσπερινοῦ μετὰ τὴν Θ' ὥρα καὶ πρὸ τῆς τραπέζης. Τὰ θημόθυρα καὶ τὸ καταπέτασμα παραμένουν καθ' ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ μικροῦ ἔσπερινοῦ κλειστά. Ὁ ἱερεὺς δὲν εἰσέρχεται καθόλου στὸ

δῆμα. Λέγει τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεός...» πρὸ τῆς ὥραίας πύλης καὶ στέκεται ἔξω στὸ στασίδι του. Πρὸ τῆς ὥραίας πύλης κάνει καὶ τὴν ἀπόλυσι. Δὲν λέγει οὔτε εὐχὲς λυχνικοῦ, οὔτε εἰρηνικά, οὔτε πληρωτικά, οὔτε εὐχὴ κεφαλοκλισίας, οὔτε ἐκτενῆ. Οὔτε θυμιᾷ αὐτὸς κατὰ τὸ «Κύριε, ἐκέκραξα», ἀλλὰ ὁ ἐκκλησιάρχης. Σὲ ὥρισμα ἑνα μοναστήρια λέγει καὶ τὸ «Ἐσπέρας προκείμενον». Ὁ χορὸς φάλλει τὰ εἰδικά, ὅπως εἶπαμε, τροπάρια τοῦ μικροῦ ἑσπερινοῦ.

Ἀντίθετα ὁ μέγας ἑσπερινὸς τελεῖται κατὰ τὴν ἀγρυπνία μετὰ τὴν τράπεζα καὶ τὸ ἀπόδειπνο, προηγεῖται θυμιάσις τοῦ ναοῦ, ἀρχίζει μὲ τὸ «Δόξα τῇ ἁγίᾳ...», λέγονται ἀπὸ τὸν διάκονο καὶ τὸν ἱερέα ὅλα τὰ διακονικά καὶ ἱερατικά πού προβλέπει ἡ τάξις τοῦ ἑσπερινοῦ καί, φυσικά, γίνεται καὶ εἴσοδος. Τὸ καταπέτασμα εἶναι καθ' ὅλη τὴν διάρκειά του ἀνοικτό, τὰ θημόθυρα ἀνοίγουν ὅταν ἡ ἐκκλησιαστικὴ τάξις τὸ προβλέπει καὶ ὁ ἱερεὺς ὁρίζεται καθ' ὅλη τὴν διάρκειά του στὸ ἅγιο δῆμα. Θυμιᾷ ὁ διάκονος ἢ, ἀπουσία αὐτοῦ, ὁ ἱερεὺς. Ὁ χορὸς φάλλει τὰ ἀνοιξαντάρια ἢ τὸ «Μακάριος ἀνὴρ», τὰ εἰδικὰ τροπάρια τοῦ μεγάλου ἑσπερινοῦ, διαβάζονται ἀναγνώσματα, ἂν προβλέπωνται, γίνεται λιτὴ καὶ στὸ τέλος ἄρτοκλασία. Ἐπετα ἀνάγνωσις καὶ ὁ ὄρθρος.

Κατὰ τίς ἄλλες ἡμέρες, πού δὲν γίνεται ἀγρυπνία, φάλλεται μετὰ τὴν Θ' ὥρα ὁ συνήθης ἑσπερινός. Ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπισημότητα ἢ μὴ τῆς ἑορτῆς ἢ τοῦ ἁγίου πού τελεῖται ἡ μνήμη, ἔχει ἢ δὲν ἔχει εἴσοδο. Ὅποτε ἔχομε ἑσπερινὸ «μετὰ εἰσόδου» ἢ «ἄνευ εἰσόδου», ὅπως προσδιορίζεται σαφῶς ἀπὸ τὸ Τυπικό. Δὲν εἶναι οὔτε μικρὸς οὔτε μέγας. Εἶναι ὁ συνήθης καθημερινὸς ἑσπερινός. Τὸ καταπέτασμα εἶναι ἀνοικτό.

Τώρα: Ὅταν ἔχη εἴσοδο, ὁ ἱερεὺς λέγει τὸ «Εὐλογητὸς ὁ Θεός...» καὶ ὅλα τὰ προβλεπόμενα ἀπὸ τὴν τάξι τοῦ ἑσπερινοῦ ἀπὸ τὸ δῆμα, θυμιᾷ δὲ ὁ ἴδιος ἢ ὁ διάκονος, ἂν συμμετέχη στὴν ἀκολουθία, κατὰ τὴν εἴσοδο καὶ κατὰ τὴν ἀπόλυσι, ὅπως συνήθως. Ὁ χορὸς, τέλος, φάλλει ὅλα ὅσα προβλέπονται ἀπὸ τὰ λειτουργικά βιβλία εἴτε εἶναι ἰδιόμελα, προσόμοια, δοξαστικά κλπ.

“Όταν δὲν ἔχῃ εἴσοδο, τὸ καταπέτασμα εἶναι ἀνοικτό, ἀλλὰ τὰ θημόθυρα κλειστά καθ’ ὅλη τὴν διάρκεια τοῦ ἑσπερινοῦ. Ὁ ἱερεὺς παραμένει ἔξω. Βάζει εὐλογητὸ πρὸ τῆς ὥραιας πύλης, λέγει ἐκεῖ τίς εὐχὲς τοῦ λυχνικοῦ, τὰ εἰρηνικά, τὰ πληρωτικά, τὴν ἐκτενὴ καὶ τὴν ἀπόλυσι. Στὸ θῆμα μπαίνει μόνο στὸ «Κύριε, ἐκέκραξα...» γιὰ νὰ θυμιάσῃ καὶ θγαίνει πάλι καὶ στέκεται ἔξω στὸ στασίδι του.

Αὐτὰ γίνονται στὰ μοναστήρια, ὅπου τηρεῖται ἡ ἀκριδὴς τάξις. Στὶς ἐνορίες, ὡς γνωστόν, ἰσχύει μὲν τὸ μοναχικὸ τυπικὸ, ἀλλὰ μὲ ἀρκετὲς ἀπλουστεύσεις καὶ τροποποιήσεις ἀνάλογα μὲ τὴν συντηρητικότητά τῶν λειτουργῶν, τὴν τοπικὴ παράδοσι καὶ τίς ἐπίσημες προσαρμογὲς ποὺ ἔγιναν ἀπὸ τὸ ἐν χρήσει. Τυπικὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας. Πολλοὶ μάλιστα νεώτεροι ἐνοριακοὶ ναοὶ δὲν ἔχουν οὔτε θημόθυρα. Ὁλονυχτίες δὲν γίνονται στὶς ἐνορίες, κι ἂν ἐκτάκτως γίνουν δὲν τελοῦνται δυὸ ἑσπερινοὶ — μικρὸς καὶ μέγας — ἀλλὰ μόνον ὁ μέγας ἑσπερινός. Ὅταν δέ, ὅπως συνήθως, δὲν γίνῃ ἀγρυπνία, ὁ μὲν μικρὸς ἑσπερινὸς πάντοτε παραλείπεται, ὁ δὲ μέγας δὲν τελεῖται πιά ὡς «μέγας», ὡς ἑσπερινὸς δηλαδὴ ἀγρυπνίας μὲ τὴν τυπικὴ διάταξι ποὺ περιγράψαμε ἀνωτέρω ἀλλὰ ἀκολουθεῖ τὸν τύπο τῶν συνήθων «μετ’ εἰσόδου» ἑσπερινῶν. Μὲ ἄλλα λόγια· στὶς ἐνορίες τελεῖται μόνον μιὰ ἀκολουθία ἑσπερινοῦ, ὁ καθ’ ἡμέραν ἑσπερινός, καί, γιὰ νὰ μὴν μπερδεύμαστε, ὁ ἑσπερινὸς ἢ ἡ ἀκολουθία τοῦ ἑσπερινοῦ, ποὺ μπορεῖ νὰ τελεσθῇ μὲ εἴσοδο ἢ χωρὶς εἴσοδο, κατὰ περίστασι. Στὴν ἐκκλησιαστικὴ γλῶσσα ἔχομε μιὰ χωρὶς λόγον προτίμησι· στὰ ἐπίθετα καὶ ἰδίως στὸ «μέγας», χωρὶς οὐσιαστικὸ περιεχόμενο, ποὺ προσδιορίζεται, καθὼς εἶδαμε, ἀπὸ ὠρισμένες συγκεκριμένες ἀνάγκες καὶ περιστάσεις τοῦ μοναχικοῦ τυπικοῦ, ποὺ χρησιμοποιώντας τοὺς ὄρους «μικρὸς» καὶ «μέγας» θέλει νὰ διακρίνῃ δυὸ οὐσιαστικὰ διαφόρους ἀκολουθίας, ποὺ τελοῦνται τὴν ἴδια ἡμέρα.

Καὶ γιὰ νὰ συνοψίσωμε, ἐπὶ τῇ δάσει τῶν ἀνωτέρω, τὴν δεοντολογία τῆς ἐνοριακῆς πράξεως τοῦ ἑσπερινοῦ: Ὁ ἄνευ εἰσόδου

τελείται μὲ ἀνοικτὸ τὸ καταπέτασμα καὶ κλειστὰ τὰ θυρόθυρα. Ὁ ἱερεὺς λέγει· ὅλα τὰ ἀνήκοντα σ' αὐτὸν μπροστὰ στὴν ὥραία πύλη, ἔξω. Μπαίνει στὸ θῆμα μόνο γιὰ νὰ θυμιάσῃ. Στὸν ἐσπερινὸ μετ' εἰσόδου ὁ ἱερεὺς θρίσκειται πάντοτε στὸ θῆμα, ἀπὸ ὅπου καὶ λέγει ὅλα τὰ ἱερατικὰ καὶ διακονικά, ἂν δὲν ὑπάρχῃ διάκονος. Τὸ καταπέτασμα εἶναι ἀνοικτὸ καὶ ἡ ὥραία πύλη—τὰ θυρόθυρα—ἀνοίγουν κατὰ τὴν εἴσοδο καὶ τὴν ἀπόδυσιν. Καί, συμπληρωματικὰ πρὸς ὅσα εἶπαμε ἀνωτέρω, κατὰ τὸν ἄνευ εἰσόδου ἐσπερινὸ ὁ ἱερεὺς φορεῖ μόνο ἐπιτραχήλιο. Κατὰ τὸν μετ' εἰσόδου ἐπιτραχήλιο καὶ φελώνιο.

Φ.

= Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α =

Κ. Γ. Μπόννη, Ἀκχδημαϊκοῦ, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Τοῦ Ἀγίου Ἰγνατίου Ἐπιστολαί. Α' Πρὸς Ἐφεσίους. (Σχόλια). — **Κ. Γ. Μπόννη**, Ὁμ. Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἀκχδημαϊκοῦ, Ἐπὶ τῇ 1600ῃ ἐπετείῳ τοῦ θανάτου τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, Πολύκαρπα Ἀνθολογήματα ἐκ τοῦ Βίου καὶ τῶν ἔργων τοῦ Μεγάλου Βασιλείου. Ἀπὸ τὸν ἀνεκτίμῳ θησαυρὸν τῶν Ὁμιλιῶν του, Περὶ πλεονεξίας. -- **Ἐπὶκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Ἡ Παιδεία τῆς Ἐλευθερίας καὶ ἡ Ἐλευθερία τῆς Παιδείας. — **Πρωτοπρεσβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου**, Ἡ φόνισσα μητέρα. — **Ἀρχιμ. Εὐθυμίου Ἐλευθεριάδου**, Πτ. Θ., Φ. Ἐθνικοθρησκευτικαὶ ἐπέτειοι, 28 Ὀκτωβρίου 1940! — **Γεωργίου Θ. Πρίντζιπα**, Νικόλαος Τζερετζέλης ἢ Τζερετζούλης, ὁ Μετσοβίτης. — **Βασ. Μουστάκη**, Εἰρήνη, πρόγευση τῆς ἀνω ζῶης. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες.

Ἐκ τοῦ Ὑπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Ὑπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.